

BOTTENVIKENS SKÄRGÅRD

HAPARANDA • KALIX • LULEÅ • PITEÅ • SKELLEFTEÅ

*Din
guide till
100 pärlor i
Bottenviken!*

Välkommen!

Kul att du vill upptäcka Sveriges nordligaste skärgård! Kuststräckan från Haparanda i nordost till Skellefteå i söder erbjuder stora möjligheter till rekreation och friluftsliv. För att visa på vad som finns har vi valt ut flera härliga platser, på fastlandet och på öarna, som är väl värda ett besök. Här kan du läsa lite mer om varje område och få tips om vad som finns att göra, sommar som vinter. Till några platser behöver du egen båt medan andra kan nås med turbåt.

Vi från de fem skärgårdskommunerna hoppas att vår guide till 100 pärlor i Bottenviken ska locka till besök och fina upplevelser.

Foto: Lisa Lundstedt

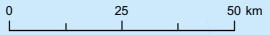
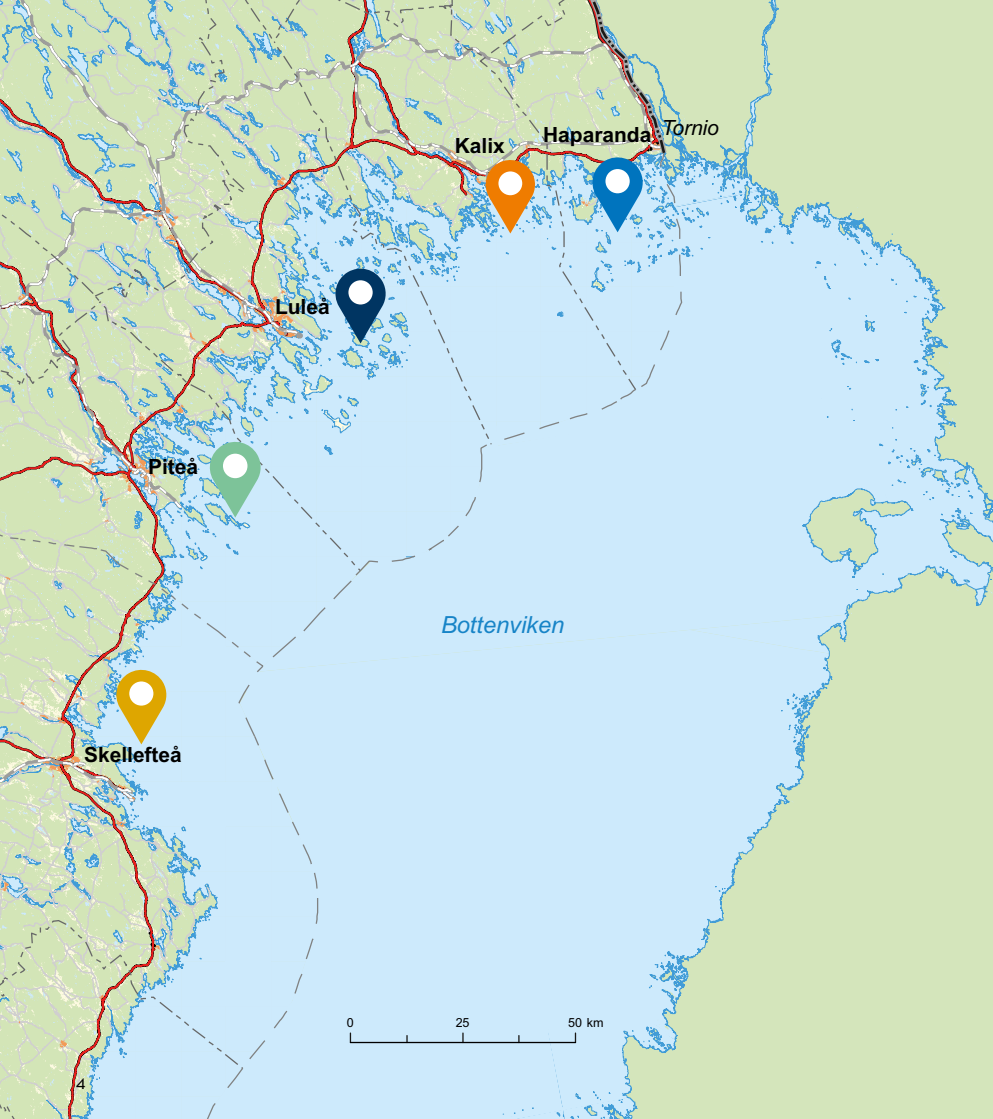
VISSTE DU ATT...

- ... Bottenviken är världens nordligaste brackvattenskärgård.
- ... det finns över 4 000 öar i Bottenvikens skärgård.
- ... det plogas bilvägar ut till flera öar på vintern.
- ... det finns över 100 labyrinter i Bottenvikens kust och skärgård.
- ... det finns bastu på flera ställen som är gratis och öppna för alla.
- ... Sveriges östligaste punkt ligger på ön Kataja i Haparanda skärgård.
- ... Östersjöns nordligaste punkt ligger i Törefjärden i Kalix skärgård.

Omslagsfoton: Boris Ersson, Visit Skellefteå | Projektledning: Lisa Lundstedt
Grafisk form: Luleå kommun | Kartproduktion: Luleå kommun, Geodatasamverkan
Lantmäteriet 2021 ©

INNEHÅLL

EN UNIK SKÄRGÅRD .....SID 6-13

SKÄRGÅRDEN ÅRET OM..... SID 14-25

ALLEMANSRÄTT, SJÖVETT OCH
SYMBOLFÖRKLARINGAR ..... SID 26-27

**HAPARANDA KUST
OCH SKÄRGÅRD..... SID 28-47**

**KALIX KUST
OCH SKÄRGÅRD..... SID 48-73**

**LULEÅ KUST
OCH SKÄRGÅRD.....SID 74-103**

**PITEÅ KUST
OCH SKÄRGÅRD..... SID 104-123**

**SKELLEFTEÅ KUST
OCH SKÄRGÅRD..... SID 124-153**

KONTAKTA OSS ..... SID 154

En unik skärgård

Bottenvikens skärgård utgör den nordligaste delen av Bottniska viken. Hela området är präglad av de många stora älvarna som pumpar ut friskt vatten som blandas med havets salta och bildar ett vatten som varken är sött eller salt. Det bräckta vattnet kombinerat med ett klimat med stora årstidsväxlingar skapar unika miljöer som anpassats till dessa speciella förhållanden. Kuststräckan är nästan 180 mil lång och med sina över 4 000 öar utgör Bottenvikens kust och skärgård en unik del av landet och bjuder på ett rikt och annorlunda växt- och djurliv. Här finns en rik kulturhistoria som berättar om fiskets och säljaktens stora betydelse från medeltiden och framåt vars lägen styrts av landhöjningen. På sommaren är det ljus dag som natt och det är aldrig för tidigt, eller för sent, för ett dopp i havet. Hösten har en egen charm med sina varma färger. Vinterns isbelagda fjärdar gör skärgården lättillgänglig och vårvintern, mångaas favoritårstid, bjuder på ett fascinerande skådespel då isen släpper sitt grepp.

Foto: Camilla Carlsson

Åkerbäret "Bären överträffar alla euro-peiska bärslag genom sin utsökta lukt och smak" enligt Carl von Linné.

FLORA

Bottenvikens bräckta vatten, klimat och landhöjning skapar förutsättningar för en speciell och variationsrik växtlighet på öarna. Vissa arter är endemiska och kan bara hittas här. Bottnisk malört och strandögontröst är exempel på sådana. Här finns också arktiska havsstrandväxter som de hotade arterna strandviva och österbottenstarr som vandrat in från ishavet för cirka 9 000 år sedan. På vissa öar påminner den karga och vindpinade miljön om fjällen med dess hedar och krypande vegetation. Andra öar kan hysa skogar med mycket gamla tallar som fått växa sig breda och knotiga. Sedan de uppstigande öarna började kläs av skog har vissa av dem aldrig påverkats av modernt skogsbruk. I skärgården kan man fortfarande uppleva urskogsartade skogar. På hösten finns det gott om både bär och svamp.

FAUNA

Skärgårdens varierade landskap rymmer ett rikt djurliv. På öarna samsas både skärgårdens och skogens fåglar. Längs stränderna syns vadare som roskarl och större strandpipare och inne i skogen kan man stöta på orre och dalripa. Tobisgrisslor och tordmule häckar bland stenblock på öar i yttersta havsbandet. Här finns också både dvärgmå, som är världens minsta mås, och skrântärnan, som är världens största tärna. Man kan även se havsörn och fiskgjuse på spaning efter fisk. Älgar är vanliga i skärgården. Renar är här främst vintertid men kan ibland ses också under sommaren. I Bottenviken finns två arter av säl, vikare och gråsäl. Gråsälen kan bli upp till tre meter lång och väga 300 kilo medan den mindre vikaren blir knappt hälften så stor. Vikaren är helt beroende av is för sin fortlevnad, isfattiga vintrar gör att ungarna har sämre överlevnad.

Renskiljning Flera samebyar har vinterbete för sina renar i skärgården.

Foto: Alf-Arne Harjo

Only in Bottenviken Harren och siklöjan är extra unika just för Bottenviken eftersom de annars lever i sjöar och vattendrag.

UNDER YTAN

Bottenvikens skärgård är så säregen att vi utan överdrift kan kalla den för "världens nordligaste brackvattenskärgård". Med en salthalt på 2-4 promille i kombination med kalla vintrar krävs det särskilda anpassningar för att klara av att leva här. Under ytan lever en unik mix av söt- och saltvattensarter som inte hittas på annat håll. Till exempel småsvultingen, som är endemisk för Östersjön, och på ett fåtal platser finns ännu den hotade arten hänggräs.

Foto: Petra Pohjola

Foto: Lennart Jönsson

Bottenvegetationen i grunda vikar hyser ett myller av liv. Här hittar vi de minsta djuren, exempelvis insektslarver och kräftdjur, som i sin tur är föda för fiskar och fåglar. De grunda vikarna är viktiga för hela skärgården. De är plats för många fiskarters uppväxt och ger skydd till ynglen. I Bottenviken simmar bland annat lax, sik, siklöja, strömming, havsöring, lake, harr, abborre, gädda och olika karpfiskar. I Bottenvikens älvar föds cirka 90% av Östersjöns hela vildlaxbestånd. Strömningen och siklöjan ger oss två delikatesser – surströmningen och löjrommen.

A taste of Bottenviken

Kalix Löjrom är sedan 2010 ett ursprungsskyddat livsmedel.

HISTORIA

Sedan tusentals år tillbaks i tiden har människorna färdats bland skärgårdens öar i sökande efter uppehälle och föda och man kan följa bosättningarnas spår från den första tid som landet steg upp över havet och fram till idag. Landhöjningen har gjort att man har fått lov att flytta flera gånger. Genom tiderna har fiskelägena följt strandlinjen och på öarna kan flera generationers fiskelägen spåras. De vanligaste fornlämningarna är tomtningar, båtlänningar, fiskelägen, gistgårdsrösen och labyrinter. Tomtningar är lämningar efter tillfälliga bostäder som nyttjades vid säsongsjakt eller fiske. Båtlänningar är strandställen rensade från sten för att man skulle komma i land med sina båtar. Gistgårdsrösen är stenar i rad som höll stolpar på plats på vilka fiskarna torkade sina nät. Av Sveriges drygt 300 kända labyrinter finns ungefär 100 i Bottenvikens skärgård och närheten till fiskelägen och enskilda stugor är ofta påtagliga.

I cirklar för god jakt- och fiskelycka Att gå i labyrint för att få god jakt- och fiskelycka var ett av flera troliga sätt att använda dem. Exempel på labyrint från Rödskallen.

Foto: Ove Forsberg

INLANDSISEN

Den senaste nedisningen har haft stor inverkan på Bottenvikens kust och skärgård. Klippor som slipats och sand som spolats ut från isälvarna sätter en tydlig prägel på hela området. Jordarten morän, som täcker de flesta av skärgårdsöarna, har bildats av block och stenar från när inlandsisen smälte ned. Isräfflor på hållar har uppkommit genom att block och stenar fastfrusna i inlandsisen har repat bergytan. Efter isens avsmältning höjer sig landet än idag. Landhöjningen är här cirka 0,9 cm per år och ger en skärgård i ständig förändring. Då havet stod som högst låg dagens kuststäder under vatten. Under landhöjningen har öarna utsatts för havets vågverkan och det lösa materialet har svallats kraftigt. Resultatet kan bland annat ses i form av utbredda klapperstensfält.

Hammskär. Foto: Lisa Lundstedt

BERGGRUND

Berggrunden vid Bottenviken består av många olika bergarter. De äldsta djupa bergarterna är främst olika gnejser, dioriter, granodioriter och graniter, som bildades mellan 1 800 och 2 000 miljoner år sedan. De har blottlagts av erosionen och kan skådas på flera olika platser. Graniter och pegmatiter i form av kvarts och fältspat har brutits på flera ställen sedan tidigt 1900-tal. I vissa delar av skärgården finns grönstenar, skiffrar och kalkstenar – bergarter som bidrar till en rikare flora. I yttre havsbandet finns de yngsta bergarterna, bland annat kimberlitgångar. Söder om Luleå ligger Kallaxgabbbron, Norrbottens landskapssten, den som krossad strös ut på gatorna vintertid.

Upplev skärgården

– sommar och höst

Kuststräckan längs Bottenviken bjuder på många möjligheter för friluftsliv, avslappning och upplevelser. Under hela året kan du delta i spännande aktiviteter som inramas av flammande norrsken och midnattssolens strålar. Vi har glittrande fjärdar, fruset hav, bad, bastuvarme, åkerbär, havtorn och labyrinthernas mystik. Tillsammans med löjrom och surströmming. Här följer ett axplock av aktiviteter som vi hoppas ska inspirera.

Foto: Visit Skellefteå

VANDRA Packa ner en flora och en fågelbok och upptäck naturen på egen hand! Många av öarna lämpar sig väl för vandring och det finns flera naturstigar runt om i skärgården. Det finns även fina vandringsleder efter kusten, exempelvis Solanderleden, Furuögrundsleden och Fäbodstigen i Risböle.

FISKA I Bottenvikens skärgård har du många chanser att kunna fånga en fisk vare sig du väljer att meta, spinn- eller flugfiska. I skärgården är det tillåtet att fiska med hand-redskap, alltså med fiskespö. Längre ut i skärgården är harroch sik vanliga fångster och i innerfjärdarna hittar du fisk-arter som abborre, mört och gädda. På svenskafiskeregler.se kan du se vad som gäller där du vill fiska.

FÅGELSKÅDA Både på kusten och öarna finns goda möjligheter att ta del av ett intressant fågelliv. På Haparanda Sandskär finns landets nordligaste och östligaste fågelstation. Här kan man både skåda och ringmärka fåglar. På Malören och Rödkallen kan man i stort sett se samma arter som på Sandskär och i Bjuröklubb passerar många flyttfåglar på våren. På artportalen.se hittar du information om fåglar och annat som observerats.

PLOCKA BÄR OCH SVAMP Framåt hösten lyser tuvorna i rött och blått. De vildväxande bären upplevs som både större och saftigare än på fastlandet. Eller så är det en inbillning. Här hittar du gott om lingon och blåbär. Bland stenarna växer det söta åkerbäret som är Norrbottens landskapsblomma. På öarna växer även havtorn vars orangelysande bär är proppfulla med C-vitamin. På hösten kan man fylla korgarna med mycket svamp. Men om du frågar var det finns kantareller är det inte säkert du får svar. Det är ofta en hemlighet som går i arv.

Foto: Linnea Isaksson

MORSA PÅ EN SÄL Bli inte förvånad om havet bär med sig säregen sång, ylanden och grymtningar. Eller om det plötsligt sticker upp en nyfiken säl ur havet. Det finns flera platser där sälarna kan beskådas där de vilar på kobbar och klippor.

GRILLA Runt om i hela området finns iordningställda grillplatser. Bland annat har kommunerna satt ut den, för Bottenvikens skärgård, karakteristiska ”skärgårdsgrillen”. Dessa får nyttjas av alla och på många platser finns även bastu med ett lika karaktäristiskt bastuaggregat.

MED BÅT För dig med båt finns det gott om gästhamnar runt om i kust och skärgård. På svenskagasthamnar.se, gasthamnsguiden och även på Skippo.se finns information om gästhamnar. För dig utan båt finns både turbåtar och båttaxi på flera platser längs kusten. Tänk på att alltid kolla väderprognosen innan du ger dig iväg och använd flytväst.

VAD FINNS UNDER YTAN?

Snorkla i grunda vikar och upptäck havets djungler eller vada med vattenkikare och titta på snäckor och andra småkryp som lever här.

PADDLA Upptäck skärgården från kajak! Här finns vatten för både nybörjare och proffs och många fina landstigningsplatser. Kajaker finns att hyra. Tips på rutter kan du få hos kommunernas turistcenter.

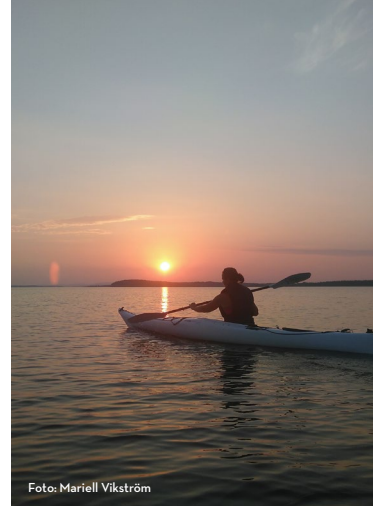

Foto: Mariell Vikström

Foto: Piteå kommun

BADA OCH BASTA

I Bottenvikens kust och skärgård finns bad för alla smaker. Från Pite havsbads långsträckt strand till små vikar mellan släta klippor. På flera platser har kommunerna ordnat med gratis bastu för allmänheten som bokas på plats. Ofta finns även ved, som du får såga och klyva själv, men på andra platser måste ved tas med. Kolla upp innan vad som gäller. Vatten, att tvätta sig i, finns det däremot gott om, i havet.

GÅ I LABYRINT Labyrinter är kanske inte unikt för Bottenviken, men det är extra gott om dem här. Både på fastlandet och på öarna. Bättra på fiskelyckan och ta ett varv i en labyrint för säkerhets skull. Men ”städa” inte i labyrinten, låt stenarna ligga där de ligger! Haparanda Sandskär, Rödkallen, Kluntarna, Stor-Räbben och Bjuröklubb är några platser där labyrinterna förstärker upplevelsen av besöket.

KLÄTTRA UPP I EN FYR Fyrar och fyrplatser är populära utflyktsmål. Fyrplatsen är ofta naturskön och fyrtornen bjuder på fantastiska vyer. På Malören i Kalix skärgård finns Bottenvikens äldsta fyr och på Pite-Rönnskär står landets högsta Heidenstamfyr. Även Rödkallen, Jävre, Gåsören och Bjuröklubb har fyrar från 1800-talet. Läs mer om fyrar på [Svenska fyrsällskapets hemsida](#).

ÖVERNATTA Det finns flera möjligheter att njuta av skärgårdsliv. Bland annat erbjuder kommunerna stugor för uthyrning. Flera av dessa går även att hyra på vintern. Det finns många platser för att slå upp ett tält, på campingar och i naturen, både på fastlandet och öarna. Självklart finns ett brett utbud av andra typer av boenden, både i gamla fyrar, lothus och hotell.

Inkvarterade i Bjuröklubbs fyr. Foto: Visit Skellefteå

Foto: Lisa Lundstedt

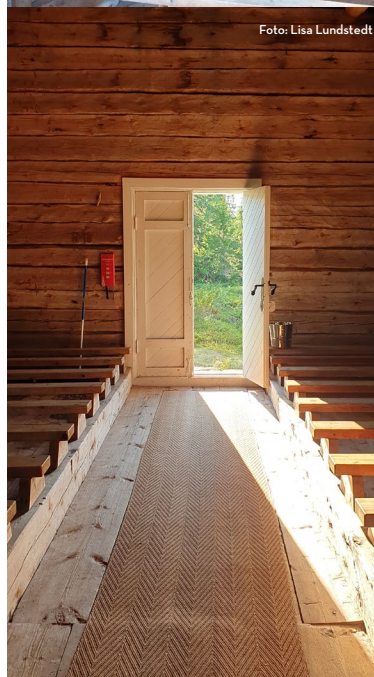

Foto: Lisa Lundstedt

Småskärs Kapell Kapellet är från 1700-talets början och än idag firas här skärgårdsgudstjänst vid ett par tillfällen varje sommar.

EN STILLA STUND En del av skärgårdens kulturarv är de kapellen som finns på öarna. Kapellen på Haparanda-Sandskär, Malören, Rödkallen, Småskären, Brändöskär och Pite-Rönnskär som alla byggdes på 1700-talet minner om forna dagar och ger en stunds stillhet. Om sommaren hålls skärgårdsgudstjänster i några av kapellen. Läs mer om detta på [Svenska kyrkans hemsida](#) för Luleå stift.

Upplev skärgården

– vinter och vår

SKRID FRAM Långfärdsskridsko är ett härligt sätt att uppleva vinterskärgården, om än inte helt riskfritt. Tidig vinter, innan snön har kommit, finns det ibland vackra isar att färdas på. Friluftsrådet ordnar organiserade och säkra långfärdsskridskoturer under ledning av utbildade ledare.

GLID FRAM De stora vita vidderna inbjuder till långa skidturer och om det är skare finns nästan obegränsade möjligheter att ta sig dit man vill. Bästa skidåkningen upplevs oftast i februari till april. Även då isen gått upp kan man åka skidor i skärgården, på den så kallade landkallen. På flera håll dras skidspår upp i skärgården av såväl kommunen som privat.

VINTERBADA Intresset för vinterbad har exploderat de senaste åren och i Skellefteå hålls regelrätta vintersimtävlingar. På flera platser ordnas uppsågade hål, av både föreningar och privatpersoner, där den hugade kan ta sig ett dopp.

GRILLA OCH BASTA Självklart kan man grilla även på vintern och några av de bastur som finns är också öppna för bastubad på vintern.

Skärgården är inte en plats man enbart besöker på sommaren. Då isarna lagt sitt täcke över fjärdarna öppnas vinterns möjligheter till nya färder och fantastiska upplevelser. Tänk på att ny is, våris, snötäckt is och havsis kan vara svag. Försäkra dig om att den håller innan du ger dig ut och kolla upp isläget. [SMHI](#) har uppdaterad information på sin webbsida. Tänk också på att hålla dig borta från de isfria farlederna som går in till de stora hamnarna i kusten. Och glöm inte isdubbarna.

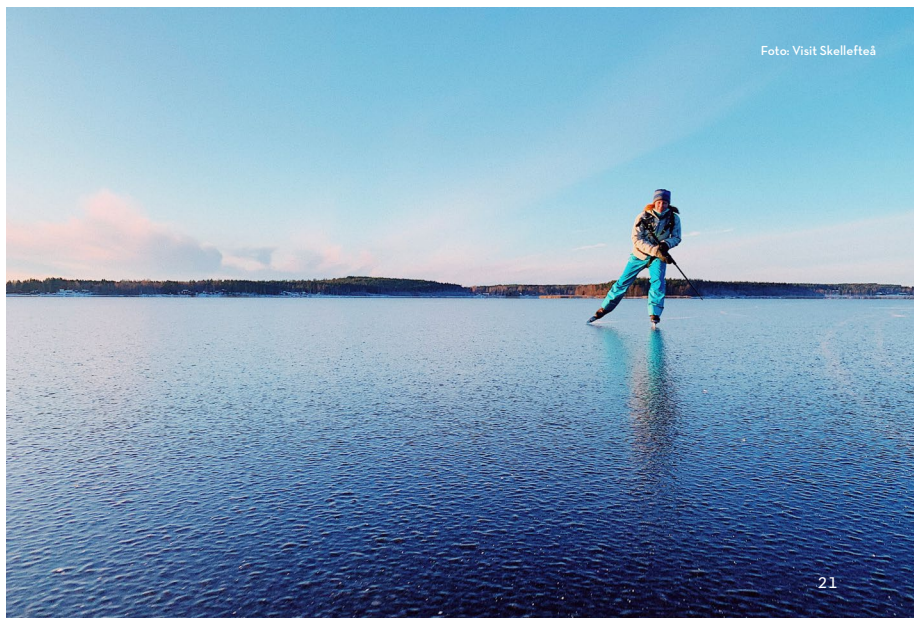

Foto: Visit Skellefteå

NORRSKEN Aurora Borealis – det magiska och sägenomspunna norrskenet. Det bildas av att rymdens solpartiklar krockar med delar av den yttre atmosfären tillsammans med hur solvindarna förflyttar sig över himlavalvet. Bottenvikens skärgård erbjuder fina möjligheter att se norrsken redan i augusti. Skärgårdens öppna ytor ger bra fotomöjligheter för dig som vill föreviga upplevelsen på bild.

Rödskallens fyr. Foto: Peter Rosén

Foto: Dan Blomkvist

PIMPLA På vintern är pimpelfiske ett populärt nöje. Ta med dig en borr och borra ett hål i havsisen. På grunt vatten är kikipimpling extra spännande, om du har tur får du se när fisken nappar. Var snäll med fisken, om du fångar en fisk som du inte vill behålla, kroka av den försiktigt och släpp tillbaka den i hålet så snabbt som möjligt. Fisk du vill behålla ska du avliva omedelbart.

PACKISUPPLEVELSER Framåt vårkanten börjar packisen torna upp sig längst ut i skärgården. Där har väder och vind skjutit ihop stora vallar av massiva isblock. Att komma nära packisen är en spännande upplevelse och du känner de starka krafter som varit närvarande. Man kan tro sig vara i arktisk natur, omgiven som man är av stora isberg och blått kallt vatten. Var du kan uppleva detta varierar med väder och vind från år till år.

KITESURFING När du kitesurfar drivs du framåt, stående på bräda, med hjälp av vinden och en slags segel/skärm. Sporten har beskrivits som en kombination av segling och wakeboarding. Vanligast är att man gör det på vatten men det går lika bra att ta sig fram över snö och is. Det man behöver är vind, öppna vidder och rätt utrustning. På fjärdarna utanför Luleå är det många som surfar men det går att göra på många andra ställen också.

CYKLA UT TILL EN Ö

Intresset för att ta sig ut på isen med cykel blir allt populärare. Vare sig du har egen fatbike eller hyr en, väntar unika upplevelser. Säkrast är att följa uppglade isbanor och isvägar men när skaren bär finns möjlighet att upptäcka nya platser.

Foto: Helena Holm

Gåsörens fyr. Foto: Visit Skellefteå

Isbanan i Luleå. Foto: Burban Studios

ISBANOR Isbanorna är en uppskattad attraktion för såväl boende som besökare. I Luleå och Piteå plogas isbanor som erbjuder flera olika sätt att ta sig fram, ett stenkast från stadens puls. Du kan känna fartvinden på skridskor, glida lätt med sparken eller helt enkelt njuta av en promenad eller cykeltur över det frusna vattnet. Här finns även "sparkeringar" där du är välkommen att låna en spark till färden.

SKOTERKÖRNING Vanligast vintertid är nog ändå att fara ut bland öarna på en snöskoter. Det finns markerade skoterleder som tar dig ut på havet som sköts av skoterklubbar, stugföreningar med flera. Observera att det inte är tillåtet att köra skoter på öarna i Bottenvikens skärgård, annat än närmaste väg till och från stuga samt på markerade leder. På [Piteå](#) och [Skellefteås](#) kommunsidor finns information om skoterleder i kommunen.

BILA PÅ ISVÄGAR Vintertid, när isarna längs kusten utanför Luleå är tillräckligt tjocka, plogas drygt 30 kilometer isvägar upp till Hindersön, Storbrändön, Sandön och Junkön. Att köra bil på en isväg och passera ett fastfruset sjömärke är en speciell upplevelse. Isvägarna plogas när isläge och väderförhållanden tillåter. [Luleå kommuns hemsida](#) finns information om aktuell status för skärgårdens isvägar.

ALLEMANSRÄTT OCH NATURVETT

INTE STÖRA, INTE FÖRSTÖRA

Tack vare allemansrätten har alla tillgång till naturen men tänk på att...

... visa omtanke om växt-, djur- och fågelliv.

... uppmärksamma lokala regler, tillträdesförbud och ordningsföreskrifter. På skyddadnatur.naturvardsverket.se hittar du mer information om vad som gäller.

... under tiden 1 mars-20 augusti får inte hundar springa lösa i skog och mark. Om du tar med din hund till ett skyddat område måste den alltid vara kopplad.

... bara göra upp eld på anvisad plats, tänk på eldfaran och släck nogga efter dig.

... respektera de boende och andra besökare på besöksmålet.

... gemensamma utrymmen är till för alla, så visa hänsyn genom att lämna platsen i ett vårdat skick.

... ta med ditt skräp hem.

Läs mer om allemansrätten på Naturvårdsverkets hemsida naturvardsverket.se och om fornlämningsgarnas skydd på Riksantikvarieämbetets hemsida raa.se.

SYMBOLER

För att underlätta för dig när du letar efter information om de olika besöksmålen har vi märkt dem med följande symboler:

Turbåt

Gästhamn/
gästbrygga

Uthyrnings-
stuga

Logi

Camping

Badplats

Tillgängligt

Bastu

Grillplats

Vindskydd/
raststuga

Torrdass

WC

Dricksvatten

Vandringstig

Sevärighet

Naturvårds-
objekt

Utsiktspunkt

Café

Matservering

Kiosk/affär

Drivmedel

Sopkärl

Sugtömning

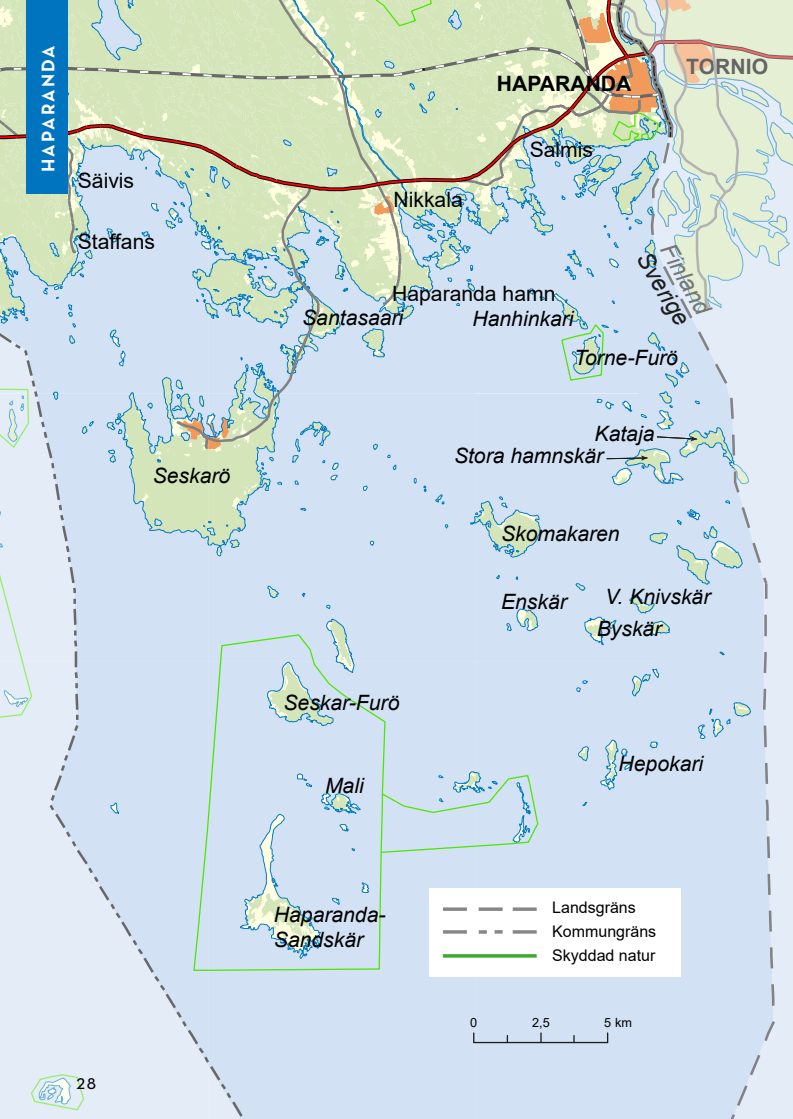

Hjärtstartare

VID NÖDSITUATION TILL SJÖSS RING ALLTID 112

Som medlem i Sjöräddningsällskapet kan du ringa 0200-29 00 90 även när läget inte är akut. Sjöräddningsällskapet har räddningsstationer i Luleå, Piteå och Skellefteå. Läs mer på sjoraddning.se om hur du med förberedelser och rätt utrustning kan höja säkerheten till sjöss.

Haparanda

KUST OCH SKÄRGÅRD

Att detta är gränslandets skärgård vittnar många av önamnen om. Här har öarna både svenska och finska namn. Skärgården karaktäriseras av låga öar med många sandstränder och här kan du besöka Sveriges östligaste nationalpark - Haparanda skärgårds nationalpark.

Du kan också uppleva kustfisket på nära håll när fiskebåtarna kommer in till hamn. På ön Kataja hittar vi landets östligaste punkt.

FAKTA

ANTAL ÖAR	652 st
KUSTLÄNGD FASTLAND	127 km
STÖRSTA ÖN	Seskarö (21,8 km ²)
LANDHÖJNING	8,73 mm/år
LÄNGSTA DAGEN	24h
KORTASTE DAGEN	2h 55m

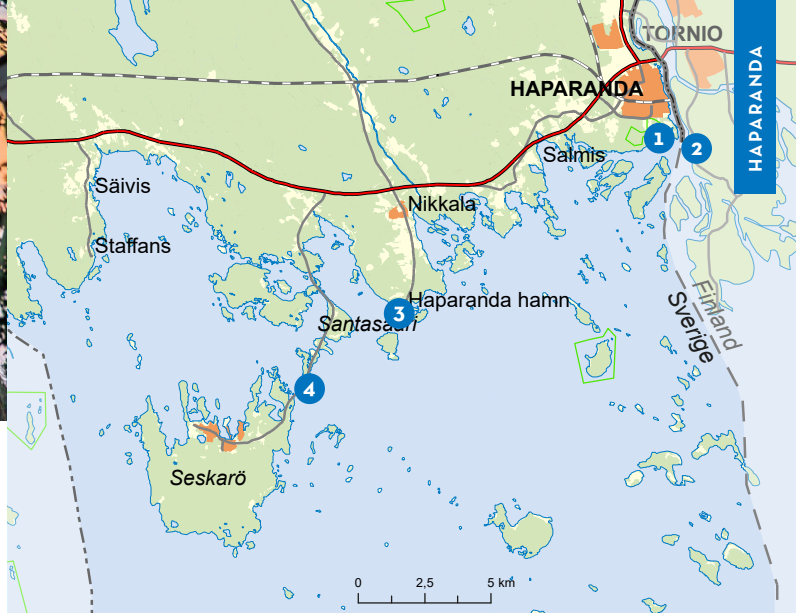
Foto: Linnea Isaksson

Kusten

- 1 Sveriges östligaste fastlandspunkt.** I Torneälvens mynning hittar vi Sveriges östligaste fastlandspunkt som markerats med ett riksröse.
- 2 Toranda** ligger på den finska sidan av Torneälvens mynning. Här finns en stor marina som, tack vare goda djupförhållanden, även är tillgänglig för segelbåtar.
- 3 Haparanda hamn** är Sveriges östligaste gästhamn. Den är också kommunens största småbåtshamn och välbesökt av både båtfolk och husvagnsägare. I det gamla hammagasinet finns ett museum om byns fiskehistoria. En liten bit

norrut ligger Hillerströms strand som har en egen historia. När Sverige förlorat Finland och Torneå stad beslutade Sveriges regering att här skulle byggas en ny stad - Karl Johans stad. Planerna gick i stöpet, en landshövding rapporterade att Karl Johans stad hade 23 invånare, alla tillhörde samma familj. Istället växte den lilla byn Haapaniemi - dagens Haparanda stad.

- 4 Seskaröbron.** Bron till Seskarö är 1 kilometer lång och tillsammans med några mindre broar förbinder den Seskarö och ett pärlband av mindre öar med fastlandet. Bron invigdes 1978 och är ett riktigt landmärke för dem som vistas i skärgården.

Fiske efter lax. Foto: Boris Ersson

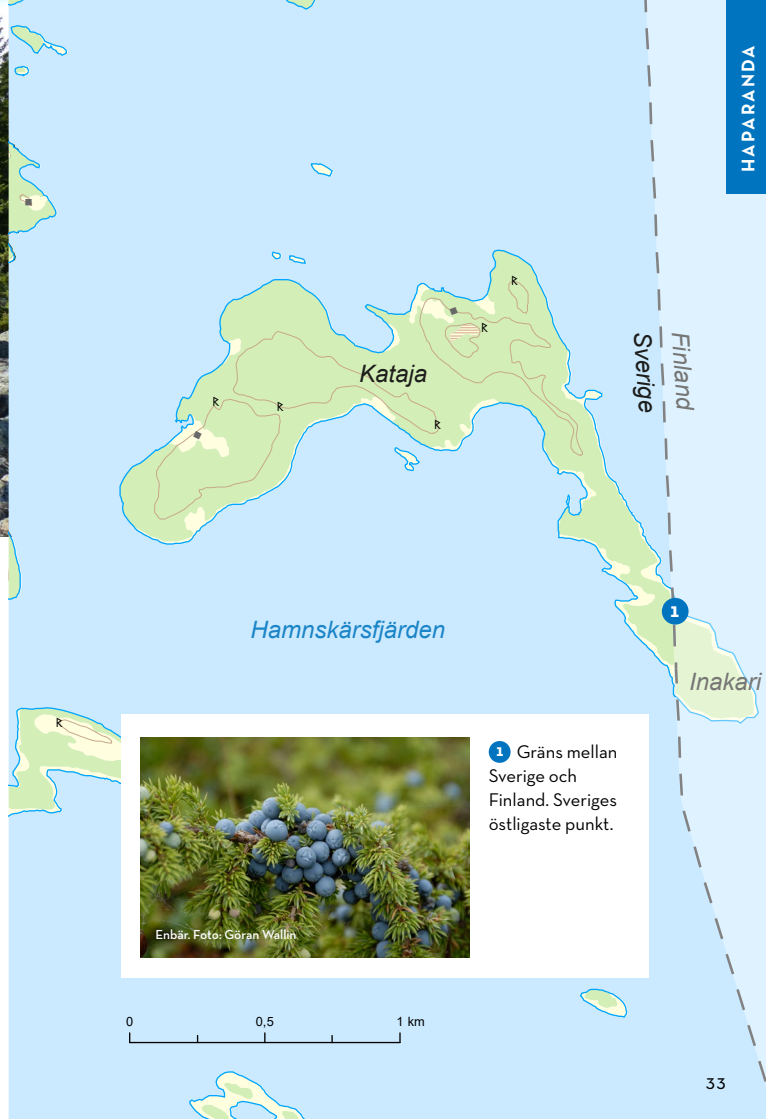

Riksröse. Foto: Tina Nilsson

Kataja

SVERIGES ÖSTLIGASTE PUNKT På finska betyder kataja enbär. Kataja är även en ö som delas mellan Sverige och Finland. Riksgränsen korsar den sydöstra delen av ön och är markerad med två riksrösen samt en rågång. Här ligger Sveriges östligaste punkt. Vid tiden för gränsdragningen, 1809, gick gränsen i vattnet mellan Kataja och den ännu mindre ön Inakari. På grund av landhöjningen har öarna sedan dess vuxit ihop. På den svenska delen finns det tre privata stugor på den västra sidan av ön. Stranden på Kataja består främst av blockstrand och strandäng med visst inslag av sandstrand. Det östra näset domineras av lövskog medan de centrala och västliga delarna domineras av barrskog ovanför lövbården. Delar av ön är avsatt som Natura 2000-område.

Enbär. Foto: Goran Wallin

1 Gräns mellan Sverige och Finland. Sveriges östligaste punkt.

Foto: Daniel Fälldin

Torne-Furö

NATURUPPLEVELSER OCH BADLIV På Torne-Furö finns långsamväxande tallskog och arter som inte är så vanliga i Haparanda skärgård varför ön har blivit naturreservat och Natura 2000-område. Ön är populär bland båtfolk. På grund av sin närhet till både Haparanda och finska Tornio är den välbesökt av badgäster under de soliga sommarmånaderna. Här växer rikligt med blåbär, hallon, lingon samt svamp. På öns nordöstra udde finns en sandstrand med ett bra djup och är därmed lättillgänglig för båtar. Om du ska bada här bör du dock vara uppmärksam på att det grunda vattnet längs stränderna plötsligt blir tvärdjupt. På öns nordvästra del ligger ett fiskeläge. På Torne-Furö finns en vandringsstig och gott om både renar och älgar året om.

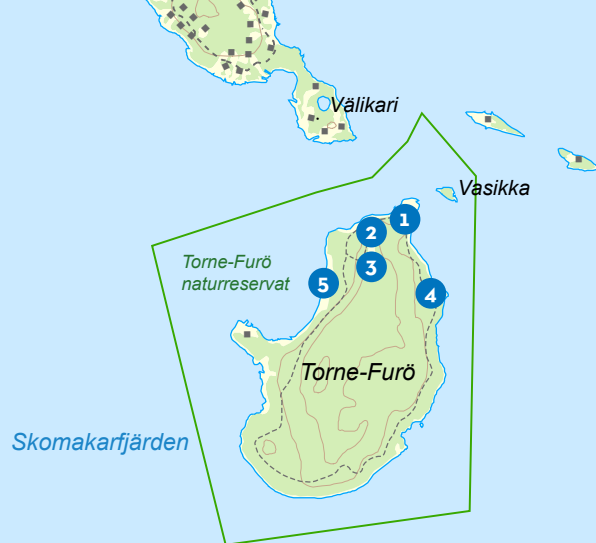

Foto: Daniel Fälldin

Foto: Daniel Fälldin

- 1 Badstrand. Bryggor, grillplatser och dass.
- 2 Vandringsstig (1 km).
- 3 Klapperstensfält.
- 4 Vandringsstig runt ön (4 km).
- 5 Badstrand.

Foto: Lisa Lundstedt

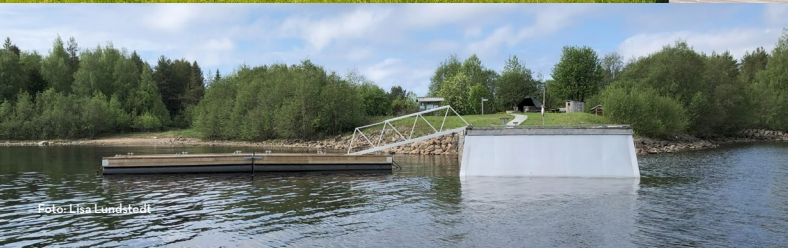

Foto: Lisa Lundstedt

Hanhinkari

STUGLIV Hanhinkari är den mest bebyggda av Haparandas alla öar och här finns ett rikt fritidsliv med både stugägare och många besökare. På Hanhinkari ligger Haparanda Båtklubb's stuga som står öppen för alla besökare sommartid. Så även bastun som är flitigt använd av dem som besöker ön. Intill stugan finns två grillplatser. En flytbrygga finns nedanför klubbstugan och en liten bit längre bort ligger storkajen där båtfolk brukar lägga till bland annat för övernattnig. På ön finns brunn för färskvatten. Där finns även två labyrinter byggda av stenar.

- 1 Gästhamn med mindre flytbrygga.
- 2 Haparanda Båtklubb's klubbstuga, öppen för allmänheten under sommaren. Grillplatser.
- 3 Haparanda Båtklubb's bastu, öppen för allmänheten under sommaren.
- 4 Storkajen. Tillgänglighetsanpassad gästhamn, vindskydd, torrass och grillplatser.
- 5 Labyrinter.
- 6 Färskvattenbrunn.

Torne-Furö

Foto: Tina Nilsson

Hepokari

LABYRINTER OCH GISTGÅRDSRÖSEN Runt fem kilometer från finska gränsen, i Haparandas yttre skärgård, ligger Hepokari. På den västra stranden hittar du några vikar där mindre båtar kan ta iland. Vikarna ger bra skydd mot vinden. På Hepokari finns en av Nordens rikaste fornlämningar i skärgårdsmiljö. Här hittar man bland annat resterna av ett helt bykomplex tillsammans med båtlänningar, en välbevarad labyrint och gistgårdsrösen. Fynden bedöms vara medeltida eller något senare. Ön har även en intressant flora, här växer bland annat arten strandviva, och har pekats ut som Natura 2000-område på grund av sina artrika stränder, orörda landhöjningsskogar och värdefulla marina miljöer.

- 1 Lämplig angränsningsplats för båtar. Grillplats.
- 2 Fornlämningskomplex med bosättningar.
- 3 Välbevarad labyrint, bosättningar och gistgårdsrösen.

Strandviva. Foto: Pirkko Pohjola

Foto: Tina Nilsson

Skomakaren/Suutari

RIK PÅ FORNLÄMNINGAR Drygt fem distansminuter från Haparanda hamn i Nikkala ligger ön Skomakaren. Ön kallas Suutari av lokalbefolkningen, vilket betyder just skomakare på finska. Denna ö är rik på fornlämningar. Om du tar en promenad kan du finna gästgårdar, tomtningar, kompassrosor, en labyrinth, en tjärdal och ett par ryssugnar. Ön är populär tack vare sina långa sandstränder men gillas även av bär- och svampplockare. Båtfolk besöker gärna Norrviken som ger gott skydd för de flesta vindar. Vid nordliga vindar är man dock tvungen att ankra tätt bakom Norrviksgrundet för lä.

Foto: Jörgen Wiklund

- 1 Norrvikens sandstrand. Grillplats och torrass.
- 2 Sandstrand. Grillplats och torrass.
- 3 Fiskeläge.

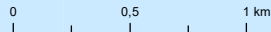

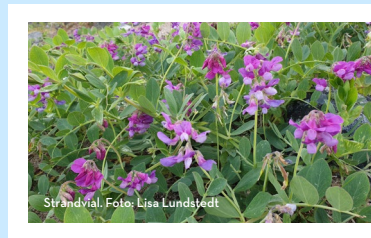
Foto: Tina Nilsson

Seskar-Furö

LÅNGA SANDSTRÄNDER Seskar-Furö är en del av Haparanda skärgårds nationalpark och Natura 2000-område och är populär bland båtfolk. Naturen här är knappt påverkad av människan och visar upp en fascinerande mångfald. Här finns ung och gammal barrskog, lövrik strandskog, blandskog, ängslövskog och frodiga strandängar. Innanför norduddens västra strand finns stora sanddyner. På ömse sidor om udden sträcker sig fantastiska badstränder. Dessa är dock grunda och svåra att angöra. Öster om fiskestugorna finns fornlämningar – bland annat en labyrint. Från denna leder en stig till viken på södra sidan.

Haparanda skärgårds nationalpark

Strändvälv. Foto: Lisa Lundstedt

- 1 Sandstrand. Torrdass, informationstavla, och grillplats.
- 2 Fiskeläge.

0 0,5 1 Kilometer

Hamnen i Kumpula. Foto: Alf-Arne Harjo

Haparanda Sandskär

KONTRASTERNAS Ö Längst ut ligger Sandskär, den största ön i Haparanda skärgårds nationalpark. Området har höga naturvärden i såväl land- som vattenmiljön, är en stor sevärhet och utgör även Natura 2000-område. På grund av läget lockas många fågelarter till ön under vår- och höstflyttningen och här finns också gott om älgar. Sandskär har en spännande historia med dokumenterade händelser från 1500-talet då strömmingsfisket lockade kustbefolkningen. Här finns många lämningar som vittnar om gamla tider, exempelvis vrakdelar från en förlist båt och en liten kyrkogård. Ön välbesökt av stugägare men också av båtturister. Bär- och svampplockning är populärt under sommar och höst.

- 1 Norra Sandudden. Grillplatser, torrass, badstrand, yta markerad för tältning. På sommaren går turbåt hit.
- 2 Orörd grov aspurskog.
- 3 Kumpula. Skyddad hamn med gästbryggor, grillar, hjärtstartare, raststuga, uthyrningsstugor, konferenslokal och "rådstugan" som går att hyra. Bastu, färsk-vattenbrunn och tillgänglighetsanpassat torrass. Under sommaren går turbåt hit.
- 4 Sandskärs kapell som uppfördes i slutet av 1700-talet. Byggnaden hämtades från Torneå, där den hade tjänstgjort som sädesmagasin. Intill kapellet ligger en liten

begravningsplats med en sten över den öländske sjömannen Olof Viktor Andersson som omkom vid briggen Elvines förlisning utanför Sandskär hösten 1886. I kapellet anordnas ibland dop och bröllop.

- 5 Fågelstation. Haparanda Sandskär är Sveriges nordligaste och östligaste fågelstation. Här ligger en ringmärkningsbod som ornitologerna använder när de ringmärker fåglar. Fågelstationen är bemannad från mitten av juli till mitten av oktober, och kan ta emot besök i mån av tid.
- 6 Fiskeläge på ön Kajava.

Kalix

KUST OCH SKÄRGÅRD

Högt upp i Bottenvikens innersta hörn hittar vi denna blandning av klippöar och låglänta sandstränder. Här hittar du Bottenvikens högsta öar och Östersjöns nordligaste punkt. Långt ute för sig själv ligger Malören – ett fiskeläge med anor från medeltiden. Från Kalix skärgård kommer en exklusiv delikatess – Kalix löjrom.

FAKTA

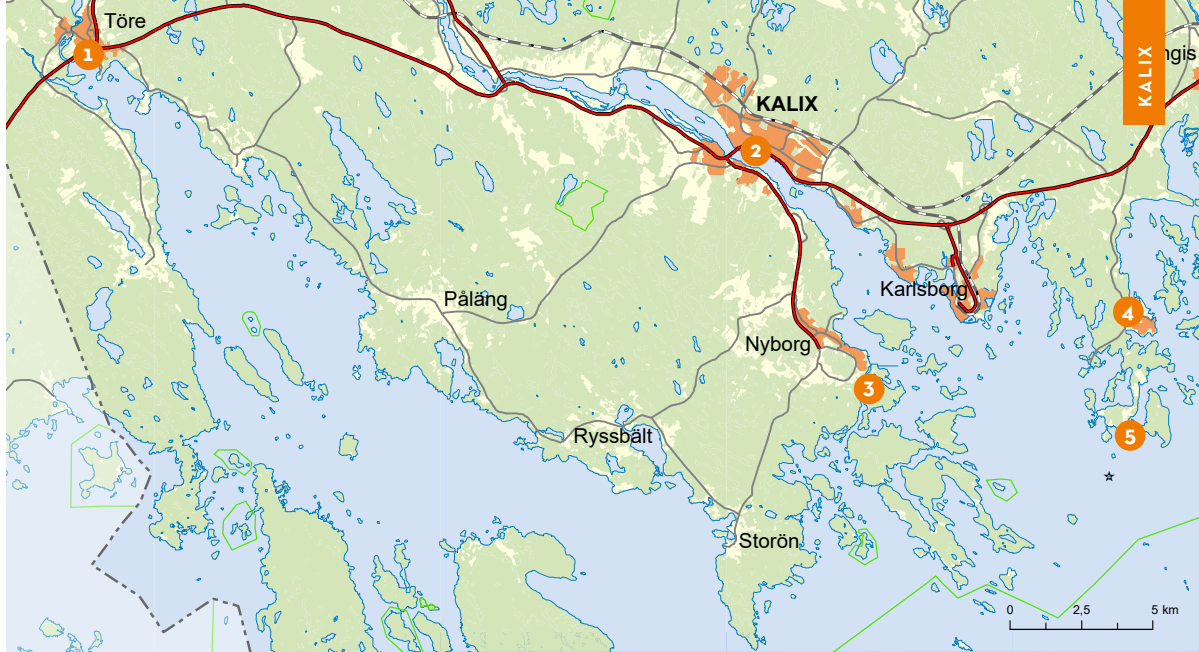
ANTAL ÖAR.....	792 st
KUSTLÅNGD FASTLAND.....	329 km
STÖRSTA ÖN	Rånön (24,5 km ²)
LANDHÖJNING	8,85 mm/år
LÅNGSTA DAGEN	24h
KORTASTE DAGEN.....	2h 54m

Kusten

1 Töre hamn. I Törefjärden markeras Östersjöns nordligaste punkt med en gul boj. Varje sommar arrangeras Töre hamnfestival i samband med målgången av regattan Midsummer Sail som startar i Wismar i Tyskland, Östersjöns sydligaste punkt. Töre hamn är Töre båtklubs hemmahamn och i närheten ligger Töre camping. Töre hamn är Töre båtklubs hemmahamn, här finns bland annat gästplatser och sugtömning. En liten bit bort ligger Töre camping.

2 Strandängsområdet ligger naturskönt vid Kalix älvens strandkant i nära anslutning till Kalix centrum. Här ligger Kalix camping, det populära Strandängsbadet och en gästhamn med 12 gästplatser och turbåtsangöring.

3 Marahamn är Kalix kommuns största småbåtshamn med cirka 450 platser och ett antal gästplatser. Hamnen har två inseglingsleder, en från sydväst och den andra från sydost med prickade farleder.

4 Båtskärsnäs är ett gammalt sågverksamhälle med hela tre småbåtshamnar. Under hösten är byn ett av flera centra för löjfske och beredning av Kalix löjrom. Skärgården utanför Båtskärsnäs bjuder på fina fiskemöjligheter. I Båtskärsnäs ligger Norrkust marina med en gästhamn med god service.

5 Frevisören finns en naturskönt åretruntöppen camping med aktiviteter och restaurang. Anläggningen har en lång sandstrand och havet i tre väderstreck.

Östersjöns nordligaste punkt.
Foto: Agora direct Midsummer Sail

Foto: Lisa Lündstedt

Malören

BOTTENVIKENS PÄRLA Allra längst ut i Kalix skärgård ligger Malören. Malören betyder rund sten och antas syfta till den runda sten som ön består av. Ön började bebyggas på 1600-talet men dess storhetstid var under 1700-talets andra hälft, då strömmingsfisket var extra gott. Fiskarna kom från Torneå och Karlö i Österbotten och sommartid kunde det bo upp till 200 personer på ön. 1809, när Sverige förlorade Finland till Ryssland, blev Malören svenskt. I början av 1800-talet ökade sjöfarten, fartygen blev allt större och seglade oftare ute till havs. Det gjorde att lotshjälp behövdes från Malören in till kusten. 1932 slogs Malörens lotsplats ihop med Erikören och därefter har ingen lots bott på ön. Malören är en viktig rastplats för flyttfåglar och sjöfåglar av olika slag. För att bland annat skydda öns kvalitéer som rast- och häckplats för fågel och bevara dess typiska landformer är Malören naturreservat och Natura 2000-område.

- 1 Malörens fiskeläge med kapell, fyr och lotsstation. Fiskeläget med anor från tidig medeltid har haft stor betydelse för både svenska och finska fiskare. Under 1700- och 1800-talen fanns inga kajer på ön utan båtarna drogs upp på land. Den karaktäristiska brygga som finns idag anlades på 1940-talet. Idag finns här en brygga med plats för gästande båtar. Malörens fyr byggdes 1851 och är 17,5 meter hög. Det är den första fyr som Gustav von Heidenstam ritade. Fyren avbemannades 1910 och är idag elektrifierad. Bredvid fyren finns en labyrint. Lotsstugan är idag plats för vandrarhemsverksamhet med magnifika vyer. Kapellet brukar kallas skärgårdens domkyrka, då den är enda havskyrkan som har en domkyrkas spira på taket. Den timrade byggnaden är åttkantig och invigdes 1770. Kapellet fungerade som riktmärke för sjöfarare innan

fyren byggdes. I närheten av kapellet fanns i slutet av 1700-talet ett observatorium varifrån Kalixsonen professor Jöns Jacob Svanberg gjorde mätningar för att fastställa jordens form.

- 2 Raserad lotshamn. Möjlig att lägga till vid om vädret är lugnt.
- 3 Sjömansgrav från 1845 som minner om en kapten som omkom när en skuta kapsejsade i hård storm. Bredvid ligger flera labyrinter.
- 4 Rester av ett sjömärke som restes 1725, ett enkelt stångmärke som tio år senare byggdes om till en båk.
- 5 Här ligger vrakdelar från den åländska skutan "Jenoline", från 1935.

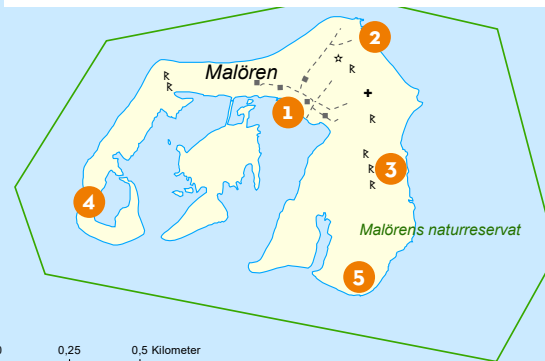

Foto: Lisa Lundstedt

Halsön och Kallskär

SAMMETSLEN STRAND Långt ute i Kalix skärgård ligger Halsön med bara några mindre skär utanför innan det öppna havet tar vid. Den är gles bebyggd och består mestadels av blandskog, blockstrandängar och stenstränder. Längs den smala landtungan som leder ut till Halsöns sydspets, Kallskär, ligger en fin sandstrand med ljus sammetslen sand. Även på andra sidan landtungan, öns västra sida, finns en sandstrand att upptäcka. Läget gör att vågor och vind skapar de mäktiga sanddynerna på Kallskärs badplats.

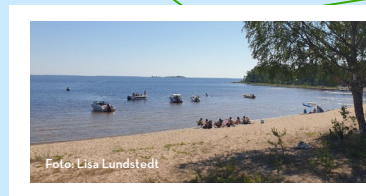

Foto: Lisa Lundstedt

1 Kallskärs badplats med fina stränder på båda sidor av landtungan. Grillplatser, vedförråd och torrass.

Foto: Alf-Arne Harjo

Stora Trutskär

MÖTESPLATS FÖR BÅTENTUSIASTER På Stora Trutskär, mitt i Kalix skärgård, har Kalix Segel- och Motorbåtssällskap sin klubbstuga Sjöborgen. Här träffas båtentusiaster från hela Bottenviken för att koppla av, dela erfarenheter och umgås. På anläggningen finns förutom klubbhus och värdstuga, även en bastu, grillstuga, grillplatser, torrdass samt lekstuga för barnen. Stora Trutskär har sandstränder och bra badmöjligheter. Kanot och optimistjollar går att låna. För den som vill övernatta finns en stuga med fyra bäddar att hyra.

Foto: Alf-Arne Harjo

1 Sjöborgen. Kalix Segel- och Motorbåtssällskaps klubb- anläggning. Det finns bryggor med gästplatser, uthyrningsstuga, bastu, lekstuga, kanoter och jollar att låna. Här finns också sandstränder och sanddyner.

Foto: Kalix kommuns bildarkiv

Nordanskär

BAD- OCH KURORT Ön Nordanskär ligger i utloppet av Kalixälven. 1886 grundade J. August Bergman den nordligaste bad- och kurorten på Nordanskär. Redan samma år satte stenhuggare, byggjobbare, murare, målare, smeder och plåtslagare igång med bygget. När det var klart fanns en kyrka, tolv villor för besökare, drängstuga, badhus med varmt och kallt vatten, hotell, festvåning, gillestuga, tennisplan, båtar, telefon och elektricitet. Gästerna erbjöds även gyttebad, karbad och massage. Badgästerna, som kunde komma ända från Stockholm, anlände med någon av de ångbåtar som dagligen gick från Haparanda eller Luleå. Till Nordanskär kom folk för att koppla av eller kurera sig från sjukdomar. Bland annat besökte Selma Lagerlöf ön. 1918 såldes allt på auktion. Flera av villorna hamnade i Luleå och kyrkan flyttades till Björkfors. Idag finns bara grunderna kvar efter anläggningen.

Skeppsättning
Foto: Kalix kommun

- 1 Militär bunker, labyrint och skeppsättning.
- 2 Badplats och grillplats.
- 3 Strövstig med lämningar från kurortstiden.
- 4 Här låg den gamla ångbåtsbryggan. Badplats, gästbrygga, grillplatser och torrass.

Foto: Oliver Åström

Vassholmen

MINNEN FRÅN FLOTTNINGEN Vassholmen är ett gammalt skiljeställe för timmer från flottningsepoken. Skiljestället anlades i slutet av 1800-talet och användes fram till 1979. Idag är ön ett populärt besöksmål med många aktiviteter och välbesökta kulturevenemang. I arbetarmässen finns ett flottningmuseum som berättar om den timmerflottning och sortering som ägde rum fram till verksamheten upphörde. Här hittar du även öns fik – Café Flottaren. Sommartid finns en pontonbro för att underlätta besök till ön. Vassholmens skiljeställe är det enda i Norrbotten som har kvar byggnader och kajer i gott skick vilket gör att området har ett högt kulturhistoriskt värde.

Foto: Lisa Lundstedt

Foto: Kalix kommun

- 1 Under sommaren leder en pontonbro ut till Vassholmen.
- 2 Grillplats med utsikt över Kalix. Start- och slutpunkt för Vandrigen.
- 3 Vandrigen. Bred spångning med skyltar som berättar om områdets natur och kulturmiljöer.
- 4 Vid den gamla kajen finns en grillplats.
- 5 På ön finns flera gamla byggnader från tiden som berättar om flottningsepoken såsom båthus, smedja, stolpbod och arbetarbostäder.
- 6 Café Flottaren och ett flottarmuseum.
- 7 Tillgänglighetsanpassad WC.
- 8 Uppe vid Toppstugan är det fin utsikt.

Likskär. Foto: Per Pettersson

Getskär, Renskär och Likskär

Foto: Per Pettersson

TA MED KIKAREN OCH SKÅDA FÅGEL

Likskärs naturreservat, som även är Natura 2000-område, är ett levande skärgårdslandskap och ett bra exempel på naturen i norra Bottenviken. Hit kan du åka för att vandra, fågelskåda och på sommartid njuta av ett dopp från sandstranden. Naturreservatet omfattar 25 öar och mindre skär. Getskär, Renskär och Likskär är de största öarna där de två förstnämnda har sammanfogats till en ö genom landhöjningen.

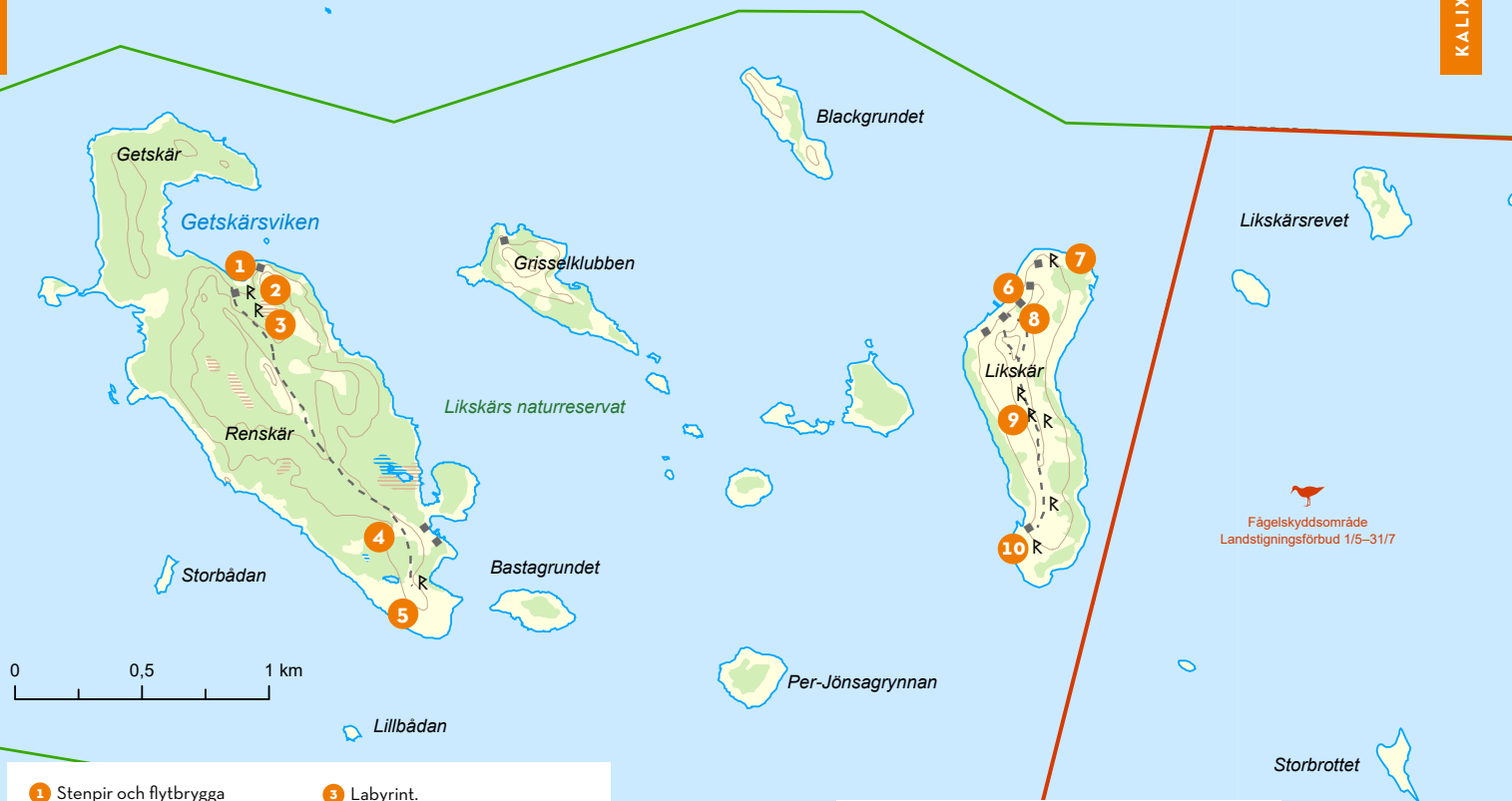
Renskär var en viktig samlingspunkt för fiskare och säljägare. På ön finns spår av enkla bostäder, som kanske byggdes av säljägare när öarna bara var små skär. Grunder efter senare fiskarstugor eller stenrösen finns kvar, tillsammans med ställningar där fiskenäten torkades. På öarna finns labyrinter byggda av block. På Renskär finns också lämningar efter ett skärgårdskapell som byggdes på 1700-talet men som lämnades att förfalla.

I Getskärsviken finns gästbryggor, en kommunal uthyrningsstuga med fyra bäddar, bastu, torrdass och grillplatser.

Likskär är en mager och torr ö. En liten del är skogbevuxen och har karaktären av rullstensås. Markvegetationen har en rik flora och fauna samt ett rikt fågelliv. Här finns ett gammalt fiskeläge och på dess hus finns en koloni av häckande hussvalor. Fågeln tallbit är en karaktärsfågel och på öarna kan du ibland se den praktfulla makaonfjärilen.

Getskär. Foto: Alf-Arne Harjo

1 Stenpir och flytbrygga med gästplatser. I viken har Kryssarklubben en förtöjningsboj. Uthyrningsstuga, bastu, torrass, grillplatser och sandstrand.

2 Lämningar efter ett gammalt skärgårdskapell från 1700-talet.

3 Labyrint.

4 Här på den sydostligaste delen av Renskäret ligger ett litet genuint fiskeläge från slutet av 1700-talet.

5 På sydspetsen finns utsiktstorn.

6 Fiskeläge. Gästhavn, torrass och grillplats.

7 Labyrint.

8 Båk/styrmärke.

9 Högsta punkten på Likskär. Här finns några fornminnen.

10 Labyrinter och fiskelägeslämning.

Bönhuset. Foto: Alf-Arne Harjo

Rånön

KALIX STÖRSTA Ö Rånön har en lång historia av jakt, fiske och jordbruk. Redan på 1600-talet användes ön som fiskeläge och på 1700-talet fanns bofast befolkning här. Under 1800-talet avverkades mycket skog för att tillverka kol som bränsle till järnbruken i Töre och Strömsund. Här utvanns även trätjärna och lämningar av tjärdalarna kan beskådas än idag. 1867 fick Rånön sin första skola som hade 18 elever som mest. I slutet av 1960-talet flyttade den sista fastboende från ön. Idag är ön ett paradys för fritidsboende och friluftsliv. Runt gårdarna på öns norra sida finns spår från förr med hölador och gammal betes- och slättermark. Här ligger också den gamla skolan, båthamnen med gästplatser och det renoverade bönhuset där det hålls sommargudstjänster. Ön har många småvägar att ströva runt på.

Foto: Alf-Arne Harjo

- 1 Gästhamn, grillplats, torrass. Bönhus med friluftsgudstjänster under somrarna.
- 2 Bodövikens har ett bra vattendjup.
- 3 Rörmyrberget ger fin utsikt. Här finns raviner och en liten grotta.
- 4 Långviken. Här finns en gammal tjärdal.
- 5 På Stabbsandsberget är det utsikt över Stora Huvön.
- 6 Stabbsanden, liten vik med lång badstrand.
- 7 Kompassros på Dödmanvikberget.

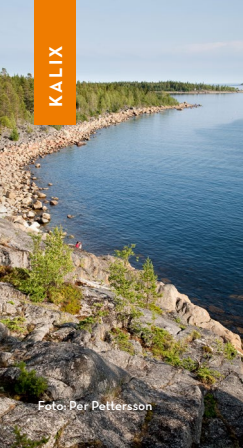

Foto: Per Pettersson

Foto: Per Pettersson

Stora Huvön

EN AV SVERIGES VACKRASTE ÖAR Stora Huvön är framröstad som en av Sveriges vackraste öar. Den har en praktfull naturhamn, ett havsbad samt branta klippväggar som störtar ner i havet. Naturhamnen som ligger väl skyddad i en djup vik på öns nordöstra sida, har ett vattendjup som tillåter segelbåtar att gå in. I anslutning till naturhamnen finns en liten sandstrand. I norr övergår dynerna i ett klapperstensfält som sträcker sig över hela ön. Följer du stigen som korsar klapperstensfältet passerar du en liten stenlabyrinth. På öns norra sida finns det också en stor sandstrand och bra platser att slå upp tältet på. Västra stranden har en dramatisk natur med lodräta bergväggar och vyer över både Kalix och Luleå skärgård. Genom berget skär en djup och bred ravin med brant stup. I närheten finns några mindre raviner så det gäller att se sig för när man går. På den södra delen av västra stranden finns en liten sandstrand. En öppning mellan stenarna i vattnet gör platsen möjlig att nå med båt.

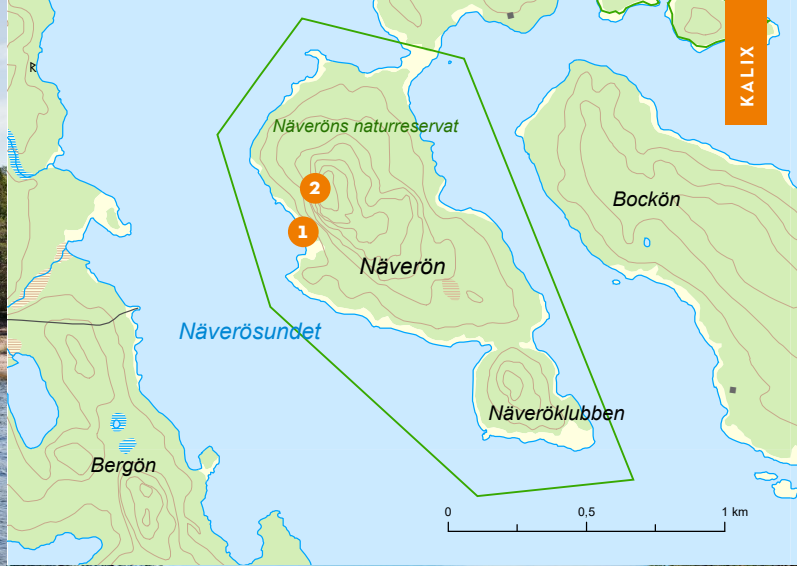

Foto: Per Pettersson

- 1 Höga och branta klippor med fin utsikt.
- 2 Sandstrand.
- 3 En bred och mycket djup ravin skär här rakt genom berget. Där den är som djupast stupar bergväggarna 25–30 meter ner mot ravinens botten. I närheten av den finns det också flera mindre raviner och man bör se sig noga för när man promenerar i området.
- 4 Ungefär i mitten av klapperstensfältet, som sträcker sig över hela ön i nordväst-sydostlig riktning, finns en liten labyrinth som dock kan vara något svår att hitta.
- 5 Naturhamn.

Foto: Per Petterson

Näverön

VÄLBESÖKT BADSTRAND Näverön, som är ett naturreservat, ligger mellan Rånön och Bergön i den södra delen av Kalix skärgård. För 5 000 år sedan började toppen av Näverön att stiga upp ur havet. Landhöjningen har gjort att öns högsta punkt, Näveröberget, idag ligger 40 meter över havet. På berget finns branta stup och raviner och toppen har en härlig utsikt. Naturen på ön är varierad med hållmarkstallskog, granskog och mindre partier av sumpskog. På öns västra sida finns en rastplats med gästbrygga, grillplats, torrass och en varierande strand. Där finns alltifrån släta stenhällar till en liten vik med fin sand, delvis bevuxen med vass. Sandstranden med sandyner och gles tallskog sträcker sig upp mot Näveröberget.

Foto: Göran Wallin

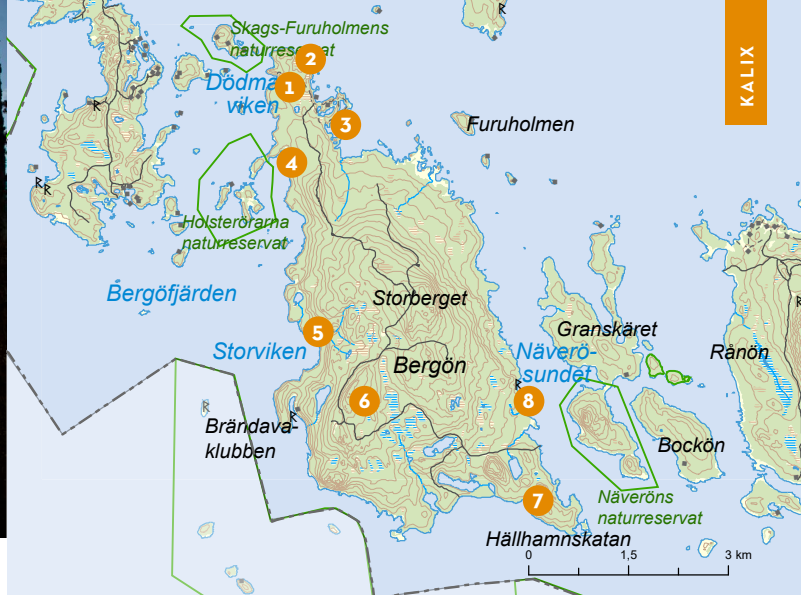
- 1 Sandstrand med gästbrygga, grillplats och torrass.
- 2 Näveröberget med vy över Bottenviken.

Foto: Per Pettersson

Bergön

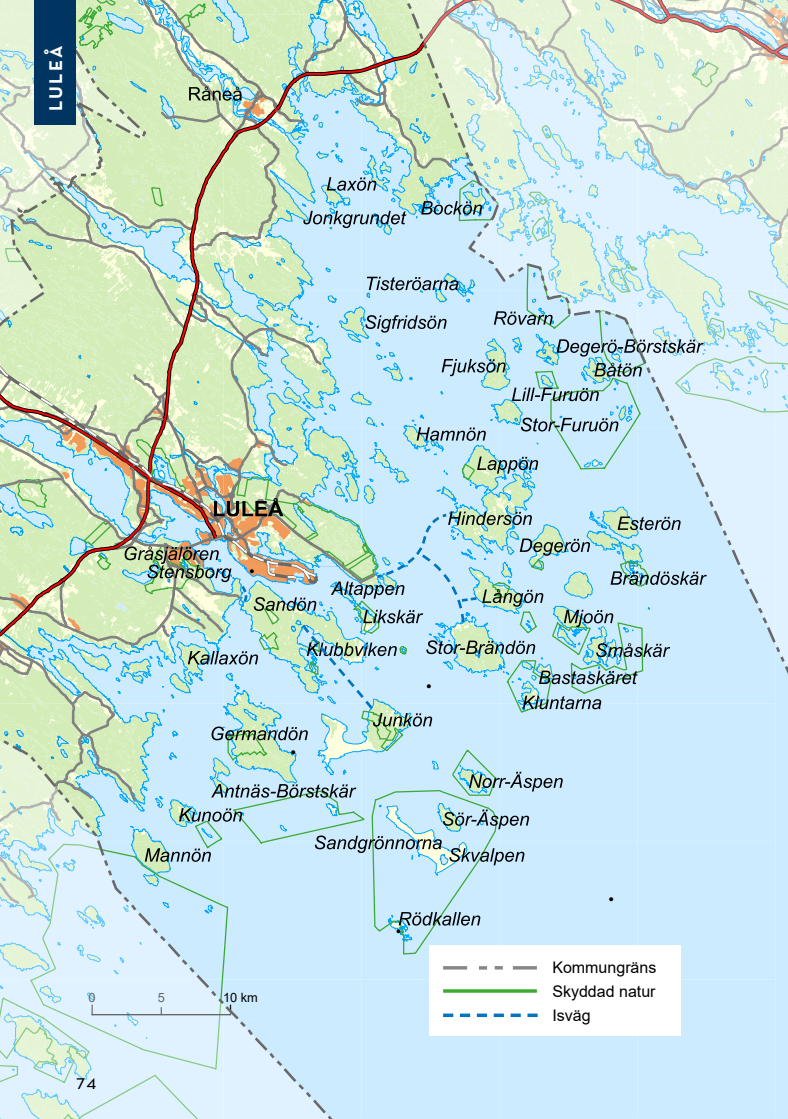
HÖGST I BOTTENVIKEN Bergön består till stor del av kuperad terräng med gammal tallskog och skogsbruket har länge varit dominerande på ön. På Bergön låg också ett skeppsvarv på 1700-talet, då furutimret från den långsamväxande tallskogen var mycket lämpat som båtvirke. Från mitten av 1600-talet och fram till mitten av 1900-talet fanns bofasta på ön. Idag är ön en värdefull miljö för båt- och friluftsliv. Många av de gamla vandringsstigarna finns kvar och längs dem kan du hitta lämningar av husgrunder, tjärdalar, kolmilor och ett gammalt fiskeläge. Bergön har tre hamnar på nord-ostsidan; Gårdsviken, Harabolviken och Kohamn. Kohamn har fått sitt namn av att det var här bönderna förr släppte sina kor på sommarbete. En liten del av ön ingår i Holsteröarnas naturreservat som även är Natura 2000-område.

- 1 Gammalt gårdsställe.
- 2 Gårdsviken där Töre båtklubb har sin anläggning kan ta emot såväl mindre som större båtar. Här finns gästbrygga, grillplatser, vindskydd och torrdass. Storstugan är öppen för allmänheten under sommaren och stuga finns för bokning. Den sexkantiga bastun anses vara en av de bästa i hela skärgården. Hjärtstartare.
- 3 Kohamn. Gästbrygga, grillplatser och torrdass. Möjlighet för större båtar att angöra. I Harabolviken som

är lämplig för mindre båtar finns gästbrygga, grillplats samt torrdass.

- 4 Holsterviken. Badplats.
- 5 Storviken. Badplats.
- 6 Utsiktsplats.
- 7 Badvik.
- 8 Minnesmärke över skeppsvarv från 1700-talet. Vrakdelar som hittats vid Bergön tros komma från ett större segelfartyg som förläste 1776, bara 13 timmar efter avfärden från bygghattplatsen.

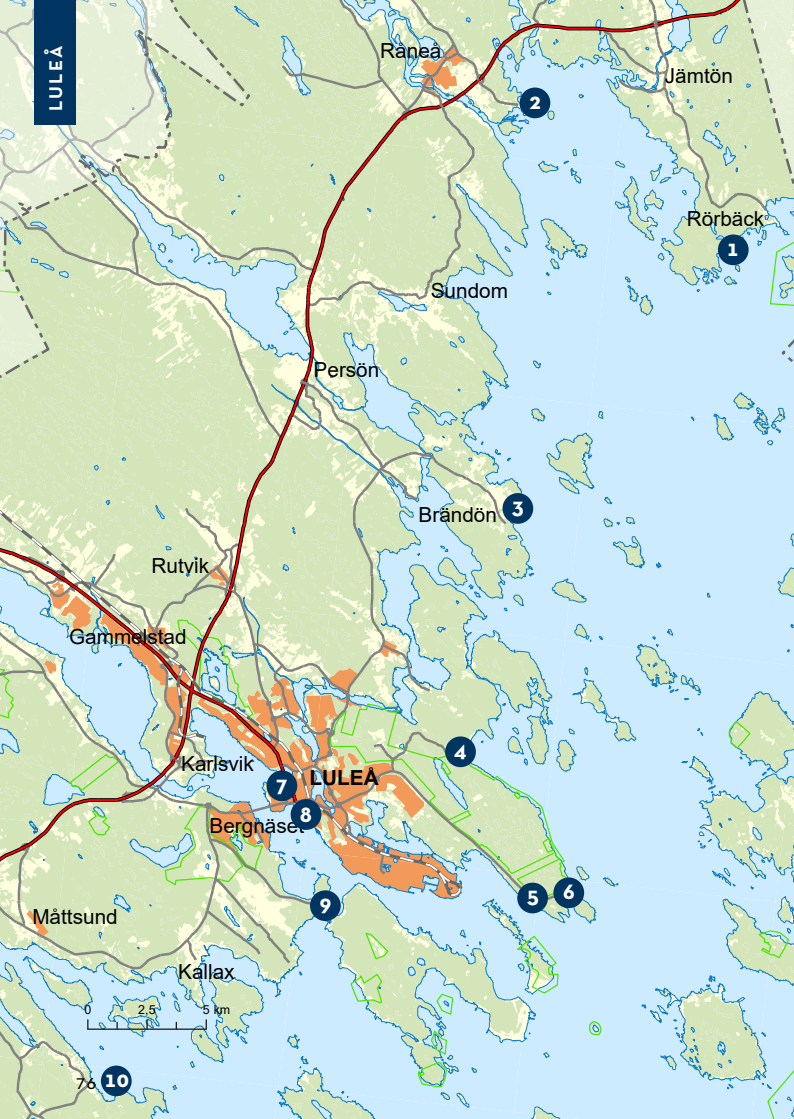
Luleå

KUST OCH SKÄRGÅRD

Denna skärgård ökar årligen med cirka 2,25 km² tack vare landhöjningen. Landhöjningen är också orsak till flytten av Luleå en mil ut till havet från Gammelstad år 1649. Bland 1 312 underbara öar, kobbar och skär finner du säkert din egen favorit. Möt spännande natur, välbevarad kulturhistoria och inte minst ett unikt växt- och djurliv.

FAKTA

ANTAL ÖAR	1 312 st
KUSTLÄNGD FASTLAND	405 km
STÖRSTA ÖN	Sandön (25,5 km ²)
ISVÄGAR	ca 30 km
LANDHÖJNING	9,08 mm/år
LÄNGSTA DAGEN	23h 7m
KORTASTE DAGEN	3h 7m

Kusten

- 1 | Rörbäck** finns en fin sandstrand och en camping. Gästhamn, WC, färskvatten och bastu.
- 2 | Kängsön** ligger vid Råneälvens utlopp. På udden Nordanborg i närheten finns fina sandstränder. I hamnen finns gästplatser, torrass, sjösättningsramp, uppställningsplats för båtar och förvaring.
- 3 | Brändön** finns en gammal fiskehamn med sjöbodrar för yrkesfiskare och småbåtsägare. I Kvarnviken längre ut på udden finns konferensanläggning, restaurang, stugor, gästhamn, badplats, färskvatten och WC.
- 4 | Hagaviken.** I småbåtshamnen finns några gästplatser i anslutning till stenpiren.
- 5 | Lövsjär** är en livlig hamn på sommaren och här finns gästhamn, bensin, färskvatten, torrass, hjärtstartare, sugtömningsstation och restaurang.
- 6 | Hindersöstallarna.** "Stallarna" är Luleås viktigaste knutpunkt mellan fastlandet och norra delen av skärgården. Vintertid ansluter isvägarna från Storbrändön, Långön och Hindersön fastlandet vid Hindersöstallarnas småbåtshamn.
- 7 | Norra hamn.** Fram till 1900-talets början gick båttrafiken över Norra hamn i Stadsviken. Idag är området betydligt lugnare och du kan njuta av teaterbesök i Norrbottensteatern eller besöka någon av de restauranger som finns här. Här finns gästbrygga och möjlighet för turbåtsangöring samt en badbrygga med hopptorn. Luleå centrum ligger ett stenkast bort.
- 8 | Södra hamn.** I början av 1900-talet flyttades hamnverksamheten hit från Norra hamn. Då uppfördes bland annat den hamnkran som står där än idag. Vid Södra hamnplanen finns parkering och tillgänglighetsanpassad avgångs- och ankomstplats för Luleås turbåtar. I gästhamnen, Ettans båthamn, finns bland annat sugtömning, tankbrygga, hjärtstartare och sopstation.
- 9 | Tjuvholmssundet.** Fram till 1998 var det smala sundet mellan Sandön och fastlandet huvudfarled i till Luleå hamn. På fastlandssidan av Tjuvholmssundet ligger en badstrand. Roddbåtar för att ta sig över till Sandön kan du hyra av Luleå turistcenter.
- 10 | Mörön.** I Ersnäsfjärden ligger Möröns småbåtshamn. Här finns ett par gästplatser, sjösättningsramp, badstrand, grillplats och torrass. Möröfjärden är en bra plats för fågel-skådning och här finns två fågeltorn.

Foto: Helena Holm

Degerö–Börstskär

BLÅBÄRSSKOGENS Ö I den norra delen av Luleå skärgård finner du den skogstäckta ön Degerö–Börstskär. Öarna i Luleå skärgård är oftast låga, men Degerö–Börstskär har ett ganska högt ”berg” i sydväst som ger ön en lite annorlunda karaktär. På västsidan av ön finns en fin vik med sandstrand längst in. I sydväst finns den skyddade vikens gästhamn med brygga, grillplatser och raststuga. Bland tall- och blåbärsgranskogen på Degerö–Börstskär kan du också finna flera små tjärnar med häckande sjöfåglar. Ön har ett rikt fågelliv; bland annat har svartnäppa skådots här. Den norra spetsen av ön, Börstskärsklubben, är fågelskyddsområde.

- 1 Gästhamn, raststuga, grillplatser och torrass.
- 2 Börstskärsberget är värt att vandra till för utsiktens skull.
- 3 Tjärnen norr om berget är värd ett besök.
- 4 Börstskärsklubben. Fågelskyddsområde.

0 0,5 1 km

Foto: Alf-Arne Hansson

Hindersön

GRUVHÅL, GÄSTHAMNAR OCH GÄSTGIVERI Hindersön är en av de större öarna i Luleå skärgård och den enda ön med jordbruk norr om Gräsö i Roslagen. Redan på 1500-talet bodde här folk som försörjde sig på fiske, jordbruk och sälfångst. Historiskt var det den folkrikaste ön i Luleå skärgård. Hindersön erbjuder mycket att upptäcka och uppleva. Det finns gott om vägar och strövstigar. Ta gärna en promenad, eller cykla och upplev byns skärgårdshemman samt fiskeläget och sälmuséet i Norrisund. Det gamla gruvhålet på ön och det bevarade kruthuset på Oxgrundet vittnar om 1800-talets järnmalsbrytning. Intima sandstränder för bad finns bland annat på nordspetsen av Holmberget och i Hannosviken. Större delen av Hindersön är täckt av granskog men här finns också tallskog på sandiga ytor. Skärgårdens vanliga vilt och fågel finns på ön och det är gott om hare samt skogs- och sjöfågel.

- 1 Björkögdsviken. Gästhamn, angoring för turbåtar och bastu.
- 2 Ostisundet. Gästhamn, torrass.
- 3 Norrisund. Gästhamn, grillplats.
- 4 Jopigården på Hindersön är en vacker gammal Norrbottensgård.
- 5 Kruthuset, byggt i slutet av 1800-talet, är den enda byggnaden som finns kvar från gruvepoken.
- 6 Gruvan och kalkugnen. Här finns grillplats och torrass.
- 7 Besöker du Hindersön måste du passa på att ta en promenad genom öns vackra bykärna med sina gamla skärgårdshemman.
- 8 Vintertid, vid tillräckligt tjock is, angör isväg från Hindersöstallarna här.
- 9 Lärarbostaden som finns inrymd i Hindersöns gamla skola går att hyra för övernattnig.

Foto: Viveca Österman

Foto: Alf-Arne Harjo

Foto: Lisa Lundstedt

Foto: Alf-Arne Harjo

Brändöskär

MED HAVET SOM GRANNE Brändöskär ligger vackert längst ut i havsbandet. Den är mycket utsatt för väder och vind. Kanske just därför är det ön som mest har karaktären av genuin skärgårdsmiljö. Brändöskär har fått sitt namn av att det tidigt var fiskeläge för Norrbrändöns, fastlands-brändöns, befolkning. Brändöskär/Uddskär var förr Luleå skärgårds största fiskeläge och bestod år 1820 av cirka 30 båtlag. Kapellet från 1774 är väl värt ett besök, även stenlabyrinten på Uddskäret. Brändöskär består till största delen av klippor, svallad morän, sten och sand. Det utsatta läget påverkar växt- och djurlivet. Landskapet har samma karga egenskaper som återfinns i fjällen: klippor med lavar och mossor, hedar med låg växtlighet och träd som kuvtas av vindarna. Sedan 2005 är Brändöskär ett kommunalt naturreservat.

1 Brändöskärs fiskeläge ligger i en skyddad vik. De gamla timrade sjöbodarna är mycket karaktäristiska. Gästhamn, grillplatser och torrass.

2 Angöring för turboat. Under sommaren går turboat hit dagligen.

3 Uthyrningsstugor. Stugvärd under sommarens högsäsong.

4 Bastu, torrass.

5 Konstnären Erik Marklund bodde och verkade på Brändöskär. 1957 lät han uppföra en Kristusstaty på Hällgrundet strax intill Brändöskär.

6 Här ligger Brändöskärs kapell som byggdes år 1774 av brändöbönderna. Altartavlan föreställer det stora fiskafänget och på väggen i kapellet finns en berättelse om en dramatisk händelse när två fiskare drunknade utanför ön.

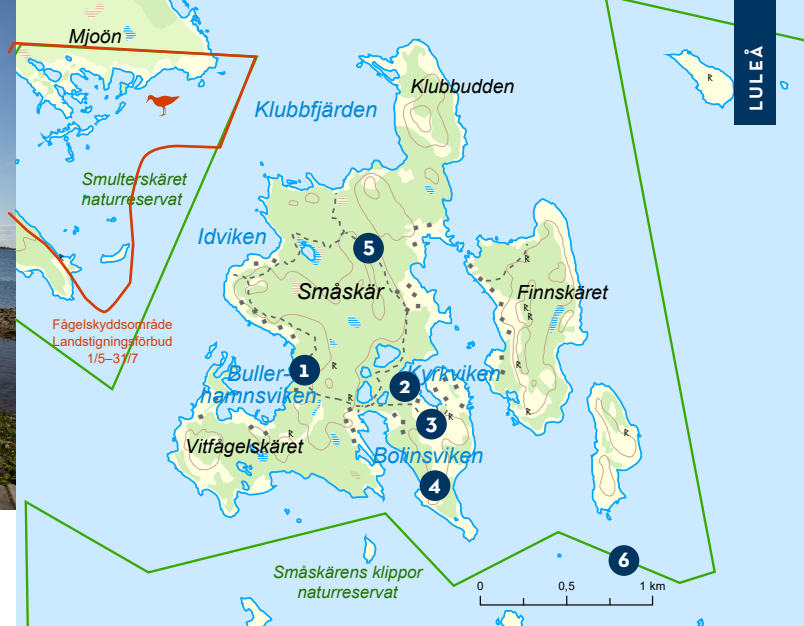
7 Labyrint på Uddskärs sydostudde, cirka 150 meter in i skogen.

Foto: Viveca Österman

Småskär

FRITIDSÖ MED STUGOR OCH ORÖRD NATUR Småskär skänktes till stadens borgare av drottning Kristina år 1652. Småskär har långt in på 1900-talet fungerat som ett viktigt fiskeläge. Namnet Småskär kommer från att ön tidigare bestod av många små skär som numera är sammanflätade till en ö genom landhöjningen. Småskär är en av Luleå ytterskärgårds mest betydande fritidsöar med sina cirka 120 fritidsstugor. Trots det stora antalet stugor har Småskär mycket orörd natur och är ett populärt utflyktsmål för båtturister från när och fjärran. Över hela Småskär växer skog med altajgran och här finns intressanta strandängar. Småskär och Finnskär innehåller många fina fågelbiotoper, tjärnar, grunda vikar och gammal naturskog. Här finns ett 40-tal häckande fågelarter. Småskär och Finnskär ingår i ett naturskyddat område där jakt på ånder och vadare är förbjuden.

1 Bullerhamnsviken med gästhamn och uthyrningsstugor. Stugvärdar under sommarens högsäsong. Bastu med relaxrum. Grillplatser, torrass, badplats, strövstig. Under sommaren går turbåtar dagligen hit.

2 Fiskeläget i Kyrkviken har troligtvis funnits redan på 1500-talet och dess vackra sjöbodar byggdes på 1700-talet.

Kapellet på Småskär är det äldsta i **3** Luleå skärgård. Det byggdes redan på 1720-talet och bekostades av en insamling bland luleborna. Predikstolen från den tiden finns fortfarande kvar. Det hålls gudstjänst här två söndagar i juli varje sommar.

4 Klapperstensfält.

5 Den 6 kilometer långa naturstigen går genom gammal granskog och väl värd en promenad. Här finns mycket att se och lära om både natur och kultur.

6 I vattnen syd och öster om Småskär ligger Småskärens klippors naturreservat som är Luleå skärgårds mest säkra observationsområde för säl. På Månshällorna och Bjässhällan råder landstigningsförbud hela året.

Foto: Kluntarna - Elin Åunes

Kluntarna

ETT TVÄRSNITT AV LULEÅ SKÄRGÅRD Kluntarna har säsongsvist varit befolkat i många hundra år och alltid använts vid fiske och säljakt. Här finns tomtningar, gästgårdsrösen, labyrinter och andra lämningar av mänskliga aktiviteter i riklig mängd. Gammeltjärnen var förr en skyddad havsvik och därmed lämpad som hamn men i slutet av 1800-talet hade landhöjningen gjort inseglingen omöjlig. Då flyttades fiskeläget till dess nuvarande läge innanför Storbjörnen. Ön är ett verkligt tvärsnitt av Bottenvikens skärgårdsnatur. Här ligger granskog, tallhed, hållmarker och klapperstensfält om vartannat. Ön hyser en rik strandflora liksom gott om sjö- och skogsfågel. Hela ön är naturreservat och Natura 2000-område och skyddet omfattar också de många fornlämningar som finns här. Det finns fina strövstigar runt ön. Missa inte att besöka utsiktstornet och Kluntgubben!

- 1** Storviken. Gästhamn, uthyrnings-stugor med stugvärdar under sommarens högsäsong. Bastu, torrass, grillplatser, badplats. Under sommaren går turbåtar dagligen hit.
- 2** Vackra lavarännor med stelnad magma på klipporna när du vandrar längs hållorna runt Kråkskäret.
- 3** Kråkskärsviken. Bastu, sandstrand och grillplats.
- 4** Längst in i Storviken finns bastu, grillplats och en volleybollplan.
- 5** I kanten av det stora klapperstensfältet ligger Kluntarnas labyrinter. De fem labyrinterna varierar i storlek och härstammar

sannolikt från 1300- eller 1400-talet.

- 6** Utsiktstorn.
- 7** Husgrunder från 1800-talet.
- 8** Kluntgubben, en klippformation i form av ett ansikte, som endast kan ses från en viss vinkel.
- 9** Gammeltjärn som tidigare var Kluntarnas hamn.
- 10** Gästgårdsrösen, små stenhögar som har hållit stolparna på plats till de gästgårdar, ställningar, där fiskarna hängt upp näten på tork.
- 11** Kluntarnas fiskeläge.

Foto: Helena Holm

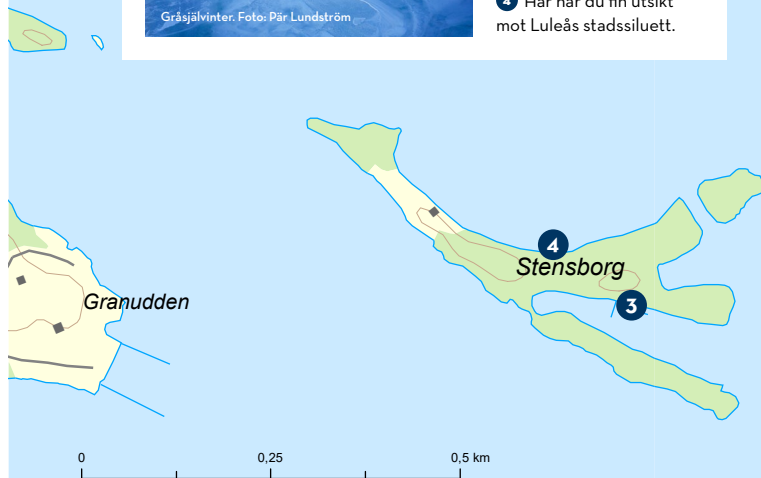
Stensborg med Gråsjälören och Luleå i bakgrunden. Foto: Alf-Arne Harjo

Stensborg och Gråsjälören

STANDSNÄRA UTFLYKTSMÅL Gråsjälören och Stensborg är två populära och stadsnära utflyktsmål för luleåborna. Gråsjälörens historia inleddes 1898 då den arrenderades ut till Luleå Fabriks- & Hantverksförening. Det steniga grundet fylldes ut och förvandlades till ett parkliknande utflyktsmål där man byggde Hantverkshytan, en jaktornslänkande samlingslokal. En dansbana ordnades och även badplats. Detta gjorde Gråsjälören uppskattad för fester. På vintern anordnades skidtävlingar och på sommaren långdistanssim. Så småningom lades all verksamhet ned. Idag är ön ett populärt vinterbesöksmål då isbanan plogas hit. Stensborg med sina djupa skarpa vikar besöks flitigt av båtfolket under sommaren. Ön består av gammal barlast och spink. På slutet av 1800-talet byggdes här ett sågverk som var i drift till 1920-talet. Här arbetade ungefär 70 personer som huvudsakligen producerade virke till silltunnor som exporterades till Norge. Idag kan man hitta lämningar från den tiden. Stensborg är en grönskande utflyktsplats med flera vackra vikar och tilläggsplatser.

- 1 Gråsjälören. Servering på vinterhelger, grillplatser och torrass.
- 2 Anslutande isbana från Luleå centrum på vintern.
- 3 Stensborg. Gästhamn, grillplatser och torrass.
- 4 Här har du fin utsikt mot Luleås stadssiluett.

Gästhamnen i Likskär. Foto: Alf-Arne Harjo

Altappen och Likskär

INDUSTRIHISTORIA OCH BAD Likskär består av sand och åter sand. Ut mot havet är det långgrund och badvänligt. På insidan ligger Luleå Segelsällskaps klubbänläggning, med restaurang, lekplats och gästhamn. Altappen är numera sammanhängande med Likskär och belägen cirka 1 kilometer från Lövskärs fiskehamn. En spännande ö med lämningar från industriepoken vid sekelskiftet. Här fanns ett sågverk och världens nordligaste valsverk. 3 juli 1908 brann hela samhället ner och alla fick lämna ön hals över huvud. Industrin byggdes aldrig upp igen. Stora delar av Likskär är naturreservat och utpekad som Natura 2000-område.

Foto: Tomas Hedström

- 1 Gästbrygga. Luleå Segelsällskaps klubbänläggning. Servering och kiosk sommatid.
- 2 De vackra sandstränderna på Likskärs spets är perfekt för sol och bad.
- 3 På Altappens udde finns många industrilämningar. Här finns även strövstigar och grillplatser.
- 4 Altappens gästhamn. Grillplatser och torrpass.

Foto: Per Bergbom

Foto: Camilla Carlsson

Foto: Alf-Arne Harjo

Sandön och Klubbviken

HAVSBAD, SANDDYNER OCH URÅLDRIGA TALLAR Sandön är Luleås och Bottenvikens största ö med en yta på 25,5 km² och ett stort antal bofasta. Ön börjar inne vid Luleå hamn och Tjuvholmssundets yttersida och sträcker sig ända ut till Klubbvikens Havsbad där innerskärgården tar slut. Sandön består som namnet antyder helt av sand, grus och annat sediment från Luleälven. Ön är förhållandevis platt med fina tallhedar och långgrunda sandstränder. Inne på ön hittar du flera klapperstensfält av varierande storlek. Här finns också flera naturreservat, bland annat Stenåkern, Furuholmen och Hästholmen som även är Natura 2000-områden.

- 1 Klubbviken.** Gästhamn och havsbad. Klubbviken Havsbad har fina badmöjligheter och service i form av stugor att hyra, restaurang, bastu, hjärtstartare, färskvatten och många aktiviteter. Turbåtar går mellan centrala Luleå och Klubbviken flera gånger per dag under sommarens högsäsong.
- 2 Sandöklubben.** De långgrunda stränderna och sanddynerna inbjuder till sol och bad. Vill du så hittar du garanterat en alldeles egen sanddyn. Ett naturreservat för området Sandöklubben är under bildande.
- 3** På vintern ansluter isväg från fastlandet här.
- 4** På vintern plogas isväg ut till Junkön.

Foto: Alf-Arne Harjo

Foto: Therese Hedman

Foto: Alf-Arne Harjo

Foto: Therese Hedman

Junkön

FISKEŁÄGE MED SKÄRGÅRDSMUSEUM Även Junkön är en stor ö med bofast befolkning. Flera yrkesfiskare har sin hemmahamn här. Under sommaren fiskas strömming, sik och lax. På hösten trålar man efter siklöja och i förlängningen havets guld; löjrommen. Junköns natur består till stor del av skog och sand. Den ena halvan av ön är mer eller mindre skogbeklädd och den andra halvan består helt av sand. Tyvärr kan man inte besöka denna del av ön eftersom Flygvapnet använder den som attackmål vid sina övningar. I Junköns skogar finns det tallar som är mer än 200 år gamla. Det finns en vacker gammal väderkvarn samt ett gammalt skärgårdshemman.

- 1 Gästhamn. Vid Junköns fiskeläge finns också ett skärgårdsmuseum, bastu, dusch, färskvatten, hjärtstartare och tillgänglighetsanpassad grillplats. Café är öppet under sommarens högsäsong. Hemmahamn för Junköfiskarna, ofta säljs färsk fisk i hamnen. Under sommaren går turbåtar dagligen hit.
- 2 Uthyrningsstugor med el och vatten. Stugvärdar under sommarens högsäsong.
- 3 En liten bit in på ön finns en gammal hattkvarn vilken troligen byggdes någon gång i slutet av 1700-talet. Här malde junköbor och öbor från närbelägna öar korn och råg.

- 4 Bykärnan är en genuin och intressant skärgårdsmiljö. I bykärnan ligger också Galleri Agda och Valborg, ett galleri där kvinnliga luleåkonstnärer visar sina verk. Öppet under sommarens högsäsong.
- 5 Vid Örnudden finns en sandstrand - utmärkt för bad.
- 6 Vintertid ansluter isväg från Sandön här.

Foto: Alf-Arne Harjo

Kallaxön

FÄLTSPAT OCH NEPTUN På Kallaxön hittar du många fritidshus, en gästhamn och en gammal gruva. I början av 1900-talet bröts fältspat för bland annat porslinsstillverkning. Det djupa och smala gruvhålet är delvis vattenfyllt och sträcker sig från stranden och upp mot toppen av Strömmingsvarpberget. Den 14 januari 1940 fällde ryska flygplan bomber väster om ön, i fjärden och i strandlinjen söder om Biskopsgrönnan. Bomberna orsakade endast små egen-domsskador och ingen människa skadades. Troligen var avsikten att bomba ett annat mål. Båtklubben Neptun har en anläggning på Granholmen där besökare kan lägga till. Ön har ingen bilväg, endast några kortare traktorvägar. Vintertid plogas en isväg i privat regi från hamnen i Kallax by ut till Kallaxön och Bergön.

- 1** Båtklubbens Neptuns anläggning. Gästhamn, grillplatser, WC, el och dusch. Servering sommartid.
- 2** Den gamla fältspatgruvan. Vid stranden finns en brygga och en rastplats.

Foto: Lida Larsson

Antnäs-Börstskär

UTMÄRKT NATTHAMN Antnäs-Börstskär ligger på gränsen mot det yttersta havsbandet. Långt sydost, i fjärran, kan du i bra väder skönja Rödkallens siluett. Den norra delen av ön liknar mer skärgårdens innersta öar medan Sörskäret har prägel av ytterskärgård. Denna del är höglänt, sparsamt skogbevuxen och har klippformationer och hållar som stupar ner i vattnet. Vid Norrskäret på den nordliga delen av ön dominerar granskogen och här ligger de flesta av öns fritidshus. Västra viken är öns mest besökta område och det finns bra badmöjligheter.

1 Gästhamn. Bastu, torrpass raststuga och grillplatser.

2 Sörskärets höjder ger en fin utsikt och överblick mot Kunoön i söder och fastlandet.

3 Gammalt fältspatbrott.

Foto: Sanna Maklahti

Rödskallen

FYR- OCH LOTSPLATS I det allra yttersta havsbandet ligger Rödskallen som en utpost mot Finland. Redan under medeltiden besöktes vattnen runt Rödskallen av finländska fiskare. Rödskallen är både ett fiskeläge och en gammal lotsplats. 1814 installerades det lotsar på Rödskallen eftersom sjöfarten då var så intensiv. Vattnen in till Luleå var mycket besvärliga att ta sig igenom utan lots. 1872 byggdes det en 21,4 meter hög fyr av Heidenstam-typ. Fyren togs ur bruk efter exakt 100 års tjänst 1972 och är idag ett kulturhistoriskt minnesmärke. Heidenstamfyren på Rödskallen är en av de få kvar-varande Heidenstamfyren i Sverige. Delar av Rödskallen ingår i Rödskallen-Söråspens naturreservat som även är utpekad som Natura 2000-område. Naturen är karakteristiskt karg och fågellivet rikt. Här kan du träffa på bland annat tobisgrisslor som häckar i stenpiren vid den gamla lotshamnen.

1 Stugägarnas hamn med plats för två gästande båtar.

2 Gamla lotshamnen. Gästbrygga, grillplats och torrass.

3 Rödskallens gamla lotsutkik. Den fyr på lotsutkikens tak som ersatte Heidenstamfyren 1972 är fortfarande i drift, men är helt automatiserad.

4 Rödskallens kapell byggdes på 1760-talet men användes inte bara som kyrkorum. Det var även sjömärke och förvaringsutrymme till fiskeredskap såsom storryssjor. Inne i kapellet kan du se "klotter"

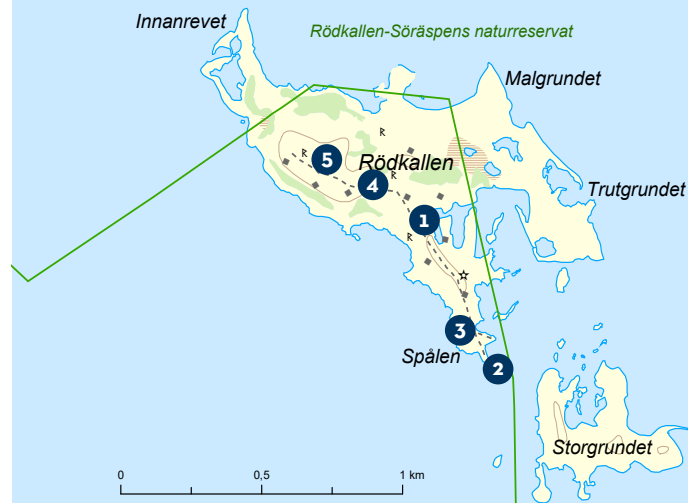
från århundraden bakåt i tiden.

5 Heidenstamfyren. Passa också på att se den mycket välbevarade labyrinten vid fyrens fot samt den gamla fyrvaktargården.

Foto: Iida Larsson

Lill-Henriksgrundet

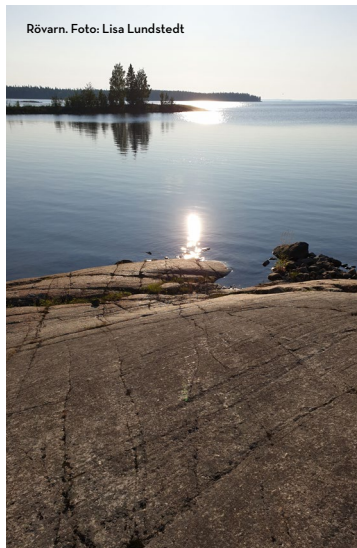
Fler utflyktstips

BOCKÖN Naturreservatet Bockön utanför Rörbäck är ett populärt utflyktsmål med fina sandstränder och skogar. Den östra och västra sidan av ön skiljer sig där den östra delen är mera flack och låglänt och består huvudsakligen av sand medan den västra delen är mycket mer blockig. I Bockövikens finns rester av ett gammalt boställe.

JONKGRUNDET ligger i Mjöfjärden i den norra delen av Luleå skärgård. På Jonkgrundet har fältspat och kvarts utskeppats från gruvor runt Mjöfjärdsområdet. På öns inre udde finns en liten långgrund strand inskjuten mellan mjukslipade badhällor. Här finns en brygga, grillplats, vindskydd och ett torrdass.

LILL-FURUÖN må vara liten men den är naturskön! Ön är naturreservat och känns igen på sina höga, släta hällar. Här finns vacker naturskog med spännande historik och på den västra sidan en sandstrand.

RÖVARN Nordväst om Degerö-Börstskär ligger Rövärn med en fin, skyddad badvik mot väster, populär bland båtfolk. En imponerande granitklippa välver sig i havet mot norr. Viken på Rövärn är skyddad för alla vindar utom västliga.

Rövärn. Foto: Lisa Lundstedt

SANDGRÖNNORNA-SKVALPEN är en pärla med sina långa sandstränder. Landhöjningen bygger ständigt nya sanddyner och tidvis bildar Sandögrönorna tillsammans med Skvalpen och Nyvallen en enda ö. Det är ett paradiset för sjöfåglar och mellan 1 maj och 31 juli råder landstigningsförbud på hela Skvalpen och Nyvallen samt delar av Sandgrönorna. Då är det även förbjudet att uppehålla sig inom 200 meter från öarna. Öarna ingår i Rödkallens naturreservat och Natura 2000-område.

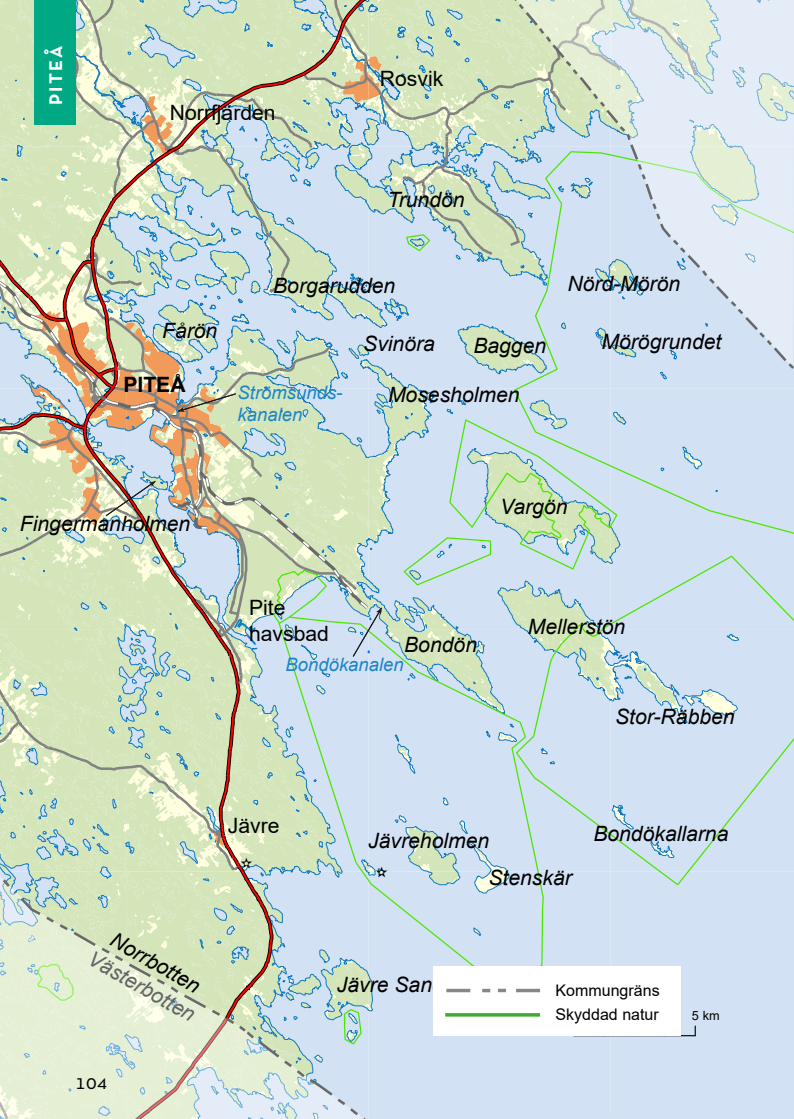
Piteå

KUST OCH SKÄRGÅRD

Här bjuds det på en säregen flora, genuina kulturmiljöer, fina badmöjligheter och många fornlämningar. Här finns pittoreska fiskelägen, stenlabyrinter, gammelskogar och långgrunda sandstränder. Den längsta orörda stranden är 13 kilometer lång. Vid Pite havsbad uppmäts ibland landets högsta vattentemperatur, bara månader efter att skärgården erbjudit oändliga vita vidder för skoterförare och skidåkare. För dig utan båt finns många besöksmål som kan nå landvägen.

FAKTA

ANTAL ÖAR.....	550 st
KUSTLÅNGD FASTLAND.....	380 km
STÖRSTA ÖN.....	Vargön (12,2 km ²)
LANDHÖJNING.....	9,28 mm/år
LÅNGSTA DAGEN.....	22h 30m
KORTASTE DAGEN.....	3h 20m

Kusten

- 1 **Borgarudden.** Camping med gästbrygga, minibutik, restaurang, badstrand och en vandringsled.
- 2 **Renö hamn.** Hamn med sjöbodar och båthus samt räddningsstation för Sjöräddningssällskapet i Piteå. Gästplatser, sugtömning för båt, WC, dusch, diskutrymme, grillplatser, tre campingplatser för husvagn eller husbil.
- 3 **Södra hamn/Västra Kajen.** Gästhamn, WC, servicebyggnad, café, husvagnsplatser, Turbåtsangöring och rum att hyra. Gångavstånd till Piteå centrum.
- 4 **Norra hamn.** Gästplatser, WC, café, bensin och diesel. Gångavstånd till Piteå centrum.
- 5 **Bondökanalen.** Utanför Haraholmen finns en grävd kanal

som gör det möjligt att passera Bondön inomskärs. Småbåtshamn med gästplatser, grillplatser, skärgårdsinformation.

6 **Gläntan.** Naturreservat och populärt utflyktsmål både sommar och vinter. Sandstrand, café, grillplatser, WC, strövstigar och skärgårdsinformation.

7 **Pite havsbud.** Mycket välkänd sandstrand. Hotell, camping, restauranger, caféer och butik, äventyrsbad och gästbrygga.

8 **Jävre.** Gästbrygga, väl skyddad från alla vindar. Dricksvatten, grillplatser, och café. Inom gångavstånd från hamnen finns bensinstation, livsmedelsbutik, restaurang och sommaröppet turistcenter med 60-talstema.

Foto: Sofia Wellborg

Foto: Sofia Wellborg

Baggen

NATURLIGT ÄVENTYRSBAD Naturens kontraster blir sällan så tydliga som i skärgården och Baggen är inget undantag. Baggen är en stor ö med höga branta hållar med mellanliggande sandvikar, speciellt lämpligt för bad – ett naturligt äventyrsbad! Det är en mycket populär destination och här finns många strövstigar som inbjuder till upptäcksfärder. Är du bärplockare har du kommit rätt, här fyller du snabbt bärhinken. Även historiskt sett är Baggen intressant. Här hittar du tydliga spår av prästen Carl Solanders gruvbrytningsförsök på 1700-talet. Att det var en präst som försökte sig på gruvbrytning blir mindre förvånande när det är kyrkan som äger ön – Piteå Landsförsamling.

Baggholmsdraget

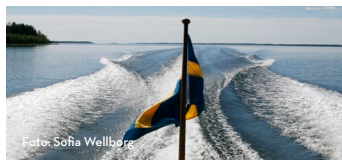

Foto: Sofia Wellborg

1 Själähällan. Gästhamn, torrass, grillplatser och vindskydd. Själähällan erbjuder också en mycket badvänlig miljö med sina branta klippållar varvat med fina sandstränder. Här finns spår från prästens gruvbrytningsförsök.

2 Friluftskapell.

Kallfjärdens naturreservat

Bergskäret

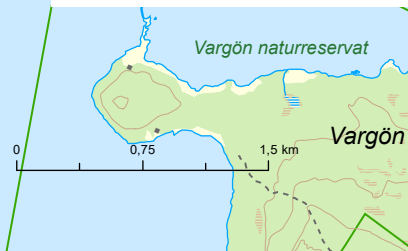

Foto: Sten Olsson

Svinöra

BÅTKLUBBENS HEMMAHAMN En stor gästhamn som skyddar mot de flesta vindar. Här finns många gästplatser med tillgång till färskvatten och el. Det finns även ett stort utbud av aktiviteter och bekvämligheter. Piteå båtklubbs hemmahamn på Stora Svinören, eller Svinöra som den kallas, är för många båtägare ett lika populärt som självklart besöksmål. Under juni till augusti brukar anläggningen vara bemannad av helgvärd eller vaktmästare. Mellan stora och lilla Svinöra finns en badvik med härlig sandbotten. Det finns också många vandringsleder runt ön. I anslutning till klubbhus och brygga finns även bastu, grillstuga och grillplatser samt torrpass och dusch. Under sommarsäsongen anordnas aktiviteter öppna för allmänheten. Svinöra är tillgänglighetsanpassat och båttransport från Renöhamn kan ibland anordnas.

Härnäs
Foto: Lisa Lundstedt

1 Piteå båtklubbs hemmahamn. Gästhamn med cirka 80 platser, el, dricksvatten och möjlighet för turbåtsangöring. Klubbstuga med samlingslokal som kan hyras, dansbana, kiosk och uthyrning av kanoter med mera. Dusch, bastu, torrpass, grillplatser, badplats och tältplats. Tillgänglighetsanpassat.

2 Sandbanken. Sandstrand.

Vy från Vallsviken. Foto: Olle Lundmark

Mosesholmen och Hällskär

VINDSKYDDAD VIK Strax norr om Hällskär i Haraholmsfjärden ligger Mosesholmen. Den lilla ön har en naturlig hamn i Vallsvikens tvärdjupa strand på den södra delen av ön. Då södra strandens läge ger ett mycket bra skydd för alla vindar har Mosesholmen blivit ett populärt besöksmål för båtresande. Närliggande Hällskär är en halvö och består av en klippa. Vattnet runt Hällskär är cirka tre meter djupt och du lägger enkelt till med stora båtar direkt mot klipporna. Hällskär nås även med bil. Hit åker man för att njuta av livet under varma somrardagar. De höga och låga klipporna inbjuder till bad och avkoppling. Det är dock inte så barnvänligt på grund av det djupa vattnet och de höga klipporna.

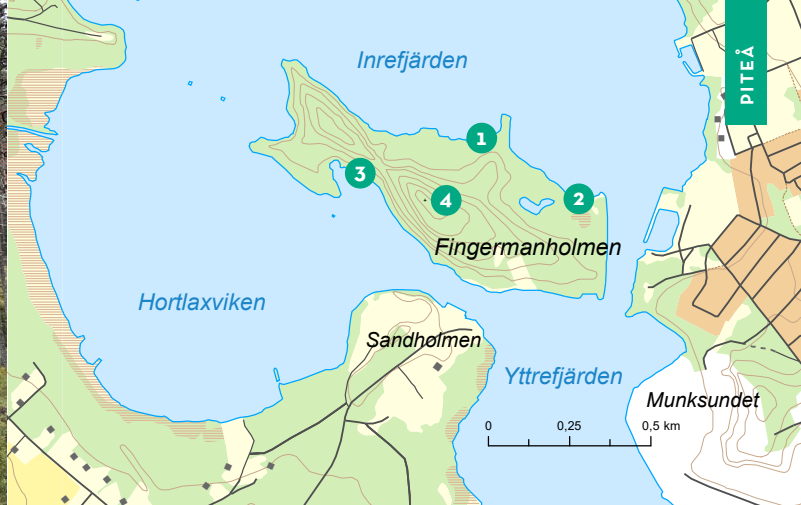

Foto: Olle Lundmark

- 1 Mosesholmen. Gästbrygga samt grillplats och torrpass.
- 2 Hällskäret. Grillplats och sittplatser.
- 3 Vallsviken. Café och grillplats. Gammal tjärframställningsplats.

Foto: Lisa Lundstedt

Fingermanholmen

STADSNÄRA SKÄRGÅRDUPPLEVELSER Nära Piteå centrum ligger Fingermanholmen, en 30 meter hög ö mellan Inrefjärden och Yttrefjärden. Ön är täckt av tallskog av varierande ålder, sammanhängande rönndominerad strandlövskog, tjärn- och våtmark. Ett omfattande nät av stigar, badplatser med finkornig sand, samt grillplatser gör ön till ett uppskattat utflyktsmål. I början av 1890-talet låg en ångsåg på öns nordvästra spets och försåg bygden med konstruktionsvirke samt exporterade sågat timmer utomlands. År 1912 stängdes sågen och verksamheten flyttades till sågverken i Munksund, Storfors och Bergsviken. Fingermanholmen är nära och lättillgänglig med båt och kajak under sommaren. Vintertid tar du enkelt skidor hit, och om isen ligger blank; skridskor eller spark. Men var uppmärksam, de starka strömmarna gör isarna opålitliga.

Foto: Lisa Lundstedt

Lingon. Foto: Lisa Lundstedt

- 1 Gästbrygga. Bastu, raststuga, grillplats och torrdsad. Tillgänglighetsanpassat.
- 2 Badplats.
- 3 Gästbrygga. Grillplats.
- 4 Utkikstorn.

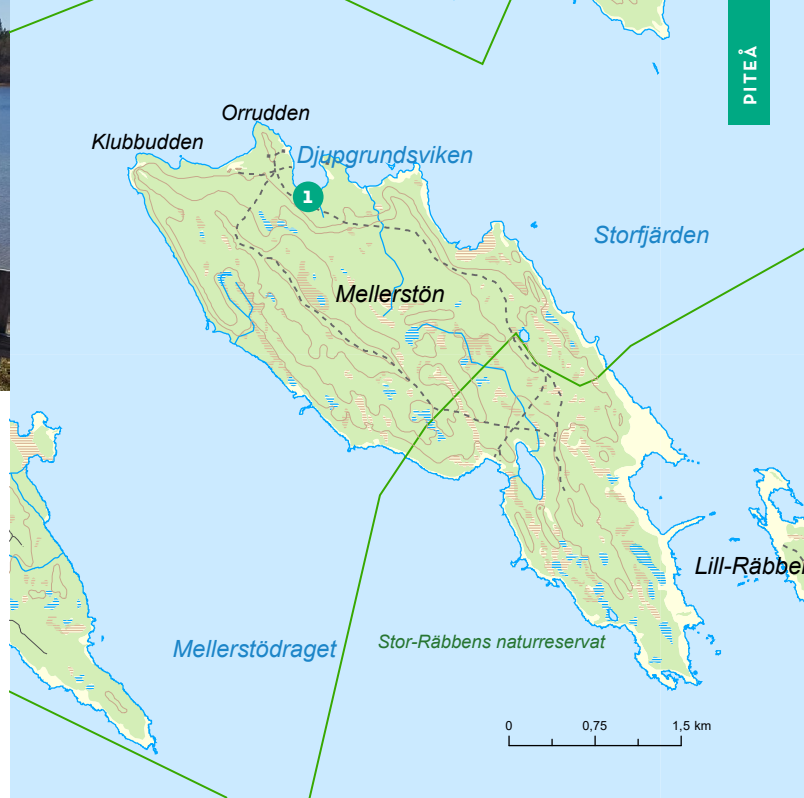

Foto: Piteås kommun

Mellerstön

SKYDDAD NATTHAMN En av de största öarna i Piteå. Den är till stor del bevuxen med barrskog, men rymmer också myrmark, lövskog, sumpskog och små vattensamlingar. Ön är mycket fågelrik med vidsträckt och artrika strandängar. Delar av ön är klassad som naturreservat och Natura 2000-område tillsammans med de sammanbundna öarna Lill-Räbben och Stor-Räbben. Mellerstön är den enda ön i Piteå som historiskt har haft fast befolkning, familjerna Stenberg och Lönnberg som bodde här från mitten av 1800-talet. Livet var hårt och troligen överlevde familjerna de första nödåren tack vare rik tillgång på småvilt. Fisket var också en viktig inkomstkälla. Familjerna byggde år 1880 varsin fiskestuga med bodar på närliggande Stor-Räbben. I Djupgrundsviken, även kallad Stenbergsviken, finns en brygga med gästplatser i skydd för alla vindar utom nordlig. Djupet i viken tillåter såväl små som större båtar att lägga till. I anslutning till bryggan finns badmöjligheter, bastu, grillplats och torrdass, en uthyrningsstuga samt fina strövstigar. Här finns också rester av ett gammalt fiskeläge.

Havtörn. Foto: Göran Wallin

1 Stenbergsviken. Bra naturhamn med gästbrygga, möjlighet för turbåtsangöring, här finns en liten badstrand, uthyrningsstuga, bastu, torrdass (tillgänglighetsanpassat) och grillplats.

Foto: Lisa Lundstedt

Stenskar

BADPARADIS Stenskärs form bildar en naturlig lagun, Stenskärsviken. Stenskar ingår i Bondöfjärdens naturreservat och Natura 2000-område som avsatts för att bland annat bevara områdets storslagna och opåverkade karaktär. Den långa sandstranden, den lagunliknande naturhamnen, uråldriga labyrinter och de charmiga fiskestugorna skapar Stenskärs karaktär. På ön finns också ett rikt fågelliv och några ovanliga växter såsom vit blåklocka, strandärt och bottnisk malört. Ett flertal labyrinter och kompassrosor lagda i sten finns på ön. Det är även rikt på lämningar från 1500-talets fiskare, som tomtningar, gästgårdsrosen, båtlanningar och klocksättningar. Den stora sandheden, mellan fiskeläget och åsen av rullsten och sanddyner, är ett gammalt sandrev som kommit till genom landhöjningen.

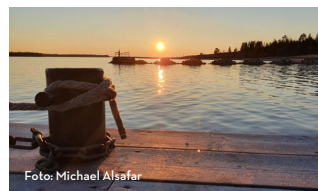
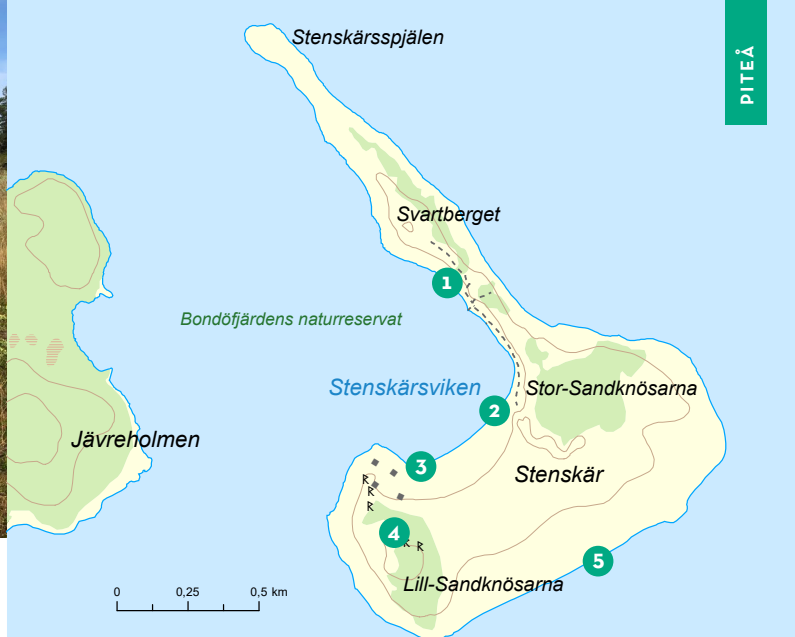

Foto: Michael Alsafer

- 1 Gästbrygga. Grillplatser, möjlighet för turboatsangöring, tillgänglighetsanpassning, bastu, vedbod, vindskydd, torrass och en informationstavla. Utgångspunkt för stig till Stenskärs fiskeläge.
- 2 Stenskärsviken. Badstrand, torrass.

- 3 Fiskeläge. Man vet utifrån upprättade dokument att det bedrivits fiske på Stenskar sen 1500-talet.
- 4 Utkikstorn, labyrinter, minnessten över en fiskare som omkom 1862. 30 meter söder om minnesstenen finns en stenlagd kompassros. Bevarad sjöbod komplett utrustad efter den siste aktive fiskaren Per Andersson.
- 5 Sandstrand. Mycket populär bland båtfolk och andra besökare.

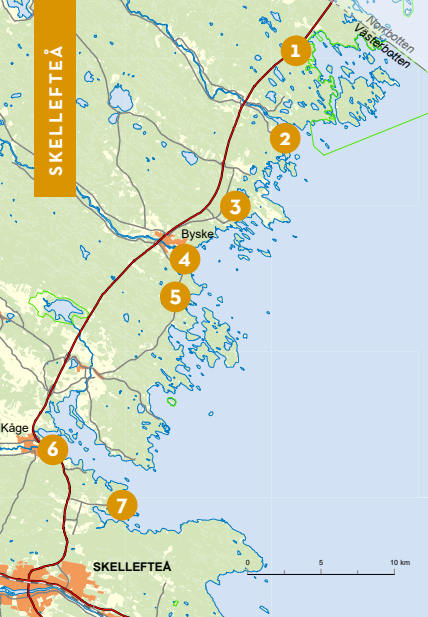
Skellefteå

KUST OCH SKÄRGÅRD

Höga klippor och djupa vikar karaktäriserar denna del av Bottenviken. På flera platser kan man få känslan av att vara i det yttersta havsbandet trots att en står kvar på fastlandet. Skellefteå kommun har landets längsta kuststräcka och tack vare att ett flertal älvar rinner ut i havet finns det många naturliga små stränder och hamnar längs kusten. Det finns därför många spännande platser att besöka.

FAKTA

ANTAL ÖAR.....	695 st
KUSTLÄNGD FASTLAND.....	531 km
STÖRSTA ÖN.....	Buskön-Kringön (7 km ²)
LANDHÖJNING.....	9,47 mm/år
LÄNGSTA DAGEN.....	21h 43m
KORTASTE DAGEN.....	3h 44m

Kusten

NORRA

- 1 **Kinnbäck.** Längst in i Kinnbäcksfjärden finns en småbåtshamn. Hamnen är utgångspunkt för båttaxi till Pite-Rönnskär.
- 2 **Renholmen.** I början av 1900-talet fanns i Renholmen ett av Europas största och modernaste sågverk. Men driften blev kortvarig och 1930 tostnades sågen för gott. Sågverksindustrin har lämnat tydliga spår efter sig som går att ta del av genom en kulturstig. Här finns ställplats, bastu, grillplatser och torrpass.

3 **Båtvik** (se sid 130).

4 **Byske havsbad.** Här finns året-runt-öppen camping med badstrand, gästbrygga, grillplatser och WC. Tillgänglighetsanpassat.

5 **Furuögrund** (se sid 132).

6 **Kåge hamn** (se sid 138).

7 **Bovikens havsbad.** På södra sidan av Boviksfjärden ligger en badstrand, camping, grillplatser, och WC.

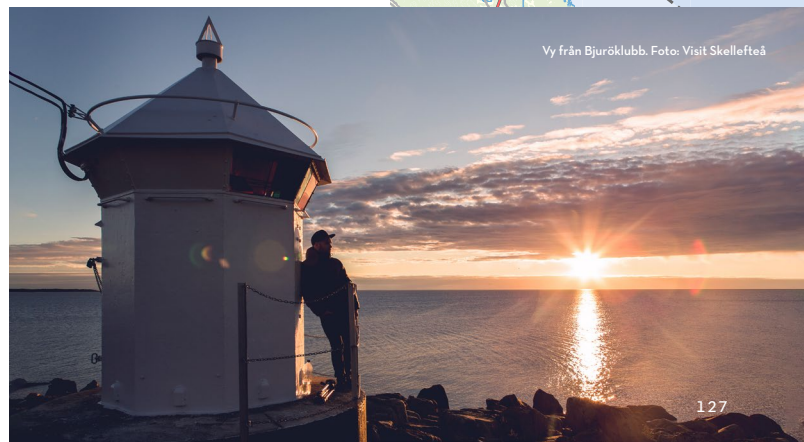
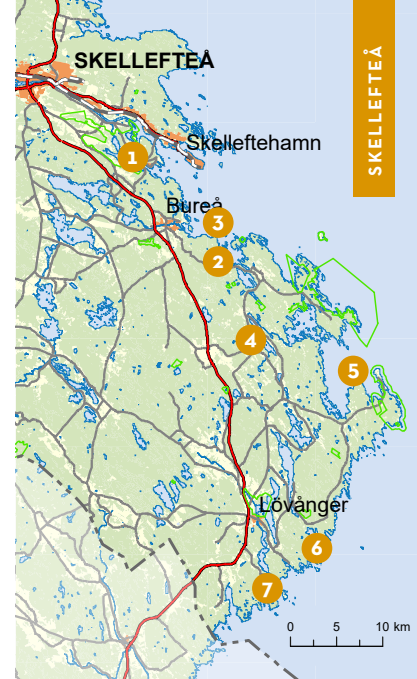

Pite-Rönnskär.
Foto: Lisa Lundstedt

Kusten

SÖDRA

- 1 **Skellefteälven** (se sid 140).
- 2 **Kollostranden** (se sid 144).
- 3 **Burehällorna** (se sid 144).
- 4 **Bäckfjärden** (se sid 146).
- 5 **Bjuröklubb** (se sid 148).
- 6 **Kallviken** (se sid 150).
- 7 **Munkvikens lägergård.** Sommartid kan du besöka sommarcaféet och stranden. Det finns också möjlighet att prova klättrväggen eller ge sig ut på en paddeltur på havet med kanot.

Vy från Bjuröklubb. Foto: Visit Skellefteå

Minnena på kapellets väggar. Foto: Lisa Lundstedt

Pite-Rönnskär

FYR, FISKELÄGE OCH VÄDERSTATION Pite-Rönnskär ingår i Kinnbäcksfjärdens naturreservat. Ön är en före detta fyr- och lotsplats, numera känd från radions sjörapporter. Namnet skvallrar om att den i första hand betjänade sjöfarten till Piteå. Sedan 100 år tillbaka reser sig här den 37 meter höga Heidenstamfyren. Platsen har också tjänat som fiskeläge. Drottning Kristina donerade fiskerätten på ön till Piteå stads fiskare under 1600-talet. Ett 30-tal fiskestugor finns kvar än idag och är numera fritidsbostäder. Här finns två före detta lotsstugor varav den senast byggda nyttjas som vandrarhem och café. Från Kinnbäck på fastlandet går det båttaxi till Pite-Rönnskär. Den som vill se mer av naturen kan följa en vandringstig till andra sidan av ön. Här finns följande skröna: Djupt inne i granskogen på den nordöstra delen av ön finns ett mytomspunnet klippblock, kallad Klockstenen. Varje gång det ringer till gudstjänst sägs detta mäktiga mossbelupna stenblock vrida sig ett kvarts varv medsols.

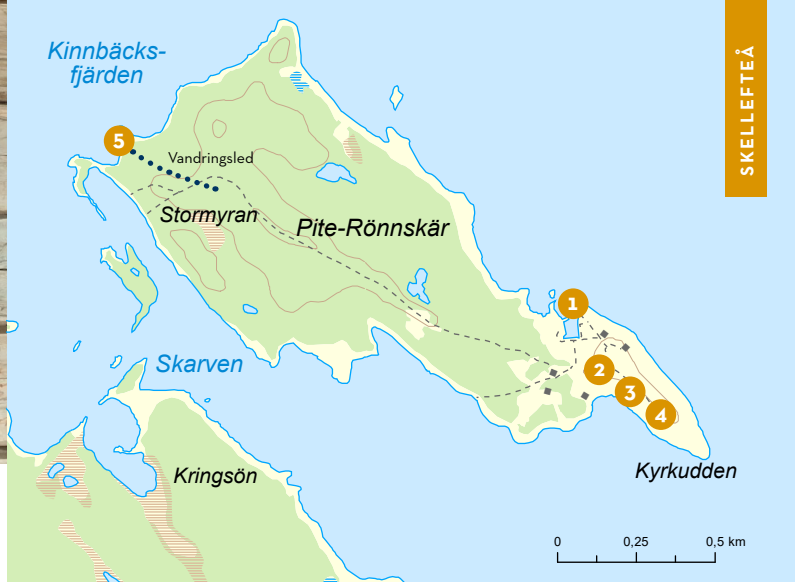

Foto: Visit Skellefteå

- 1 Småbåtshamn. Gästbrygga, angöring båttaxi, grillplatser, vindskydd, bastu och torrdrass.
- 2 Pite-Rönnskärs f.d fiskeläge. Här finns även gistvallar, torkställningar som

använts av fiskare för att torka nät. Före detta lotsstuga och fyr. Hjärtstartare finns i gamla lotsstugan.

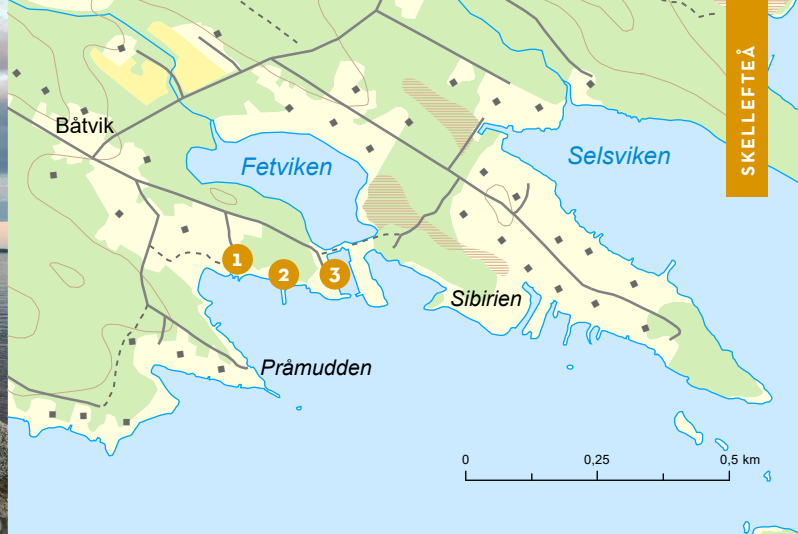
- 3 Före detta lotsstuga och fyr. Vandrarhem, hjärtstartare.
- 4 På Kyrkudden ligger ett fiskarkapell uppfört 1771. Målningen i kapellet föreställer korsfästelsen med Maria, Marta och Magdalena och väggarna är fyllda av minnen från äldre tiders besök. Kapellets klocka är från 1840-talet.
- 5 Grillplats och badmöjligheter.

Foto: Peter Lilja

Båtvik

DANS, BASTU OCH BAD Båtvik var i mitten av 1500-talet en fåbodplats för skattebönderna i Byske och det är först 100 år senare som Båtvik får sin första fasta bosättning. I början av 1870-talet byggs ett ångsågverk i Båtvik som läggs ned redan 1892. Som mest arbetade 100 man i Båtviks sågverk och många lämningar från sågverksepokan finns kvar, bland annat spinkkajer, bestående av restved (spink) från trävaruproduktionen. På den så kallade ”Platsen” finns utomhusdansbana med utsikt över Bottenviken. Vid piren finns gästplatser för båtar och strax intill ligger Båtviks småbåtshamn.

Silvertärnor. Foto: Helena Holm

- 1 Platsen. Grillplatser, torrass, dansbana och lekplats.
- 2 Gästbryggor, bastu, grillplats och badplats.
- 3 Småbåtshamn.

Foto: Lisa Lundstedt

Furuögrund

MINNEN FRÅN EN SÅGVERKSEPOK Fem kilometer från Byske ligger byn Furuögrund. Långt tillbaka i tiden var sjöfarten och fisket dominerande i samhället. Byns storhetstid är starkt förknippad till åren 1874 till 1925 då sågverksepoken pågick. Furuögrund har en fin hamn som ligger väl skyddad från vindar och gästbryggorna har ett bra djup även för segelbåtar. I det gamla hamnmagasinet finns ett café under sommaren. Inrymd i ett vackert hus, på stranden strax norr om hamnen, finns en mareograf från 1914 som än idag mäter vattenståndet. Från Furuögrund avgår båttaxi ut till Halsön och Hamnskär.

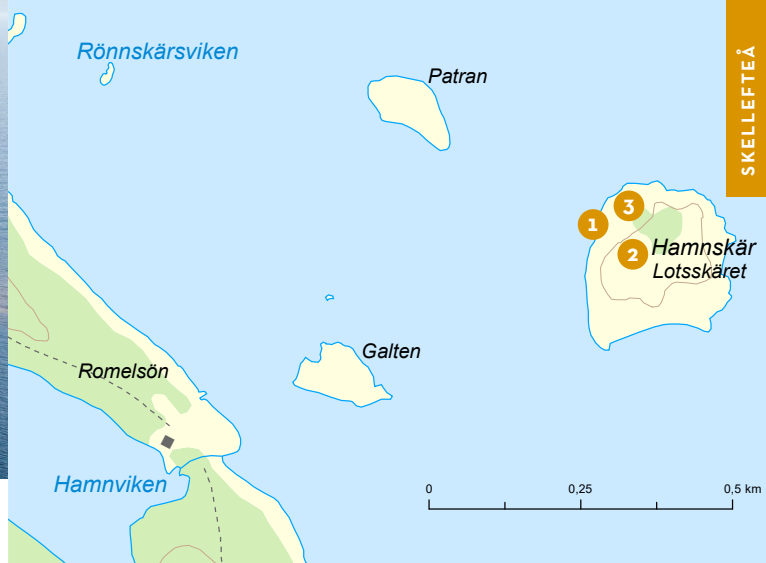
- 1 Badplats.
- 2 Mareograf som mäter vattenståndet.
- 3 Byske båtklubbs småbåtshamn, gästbryggor, grillplats, WC, café, hjärtstartare, utställning och båttaxi.
- 4 Campingplats.
- 5 Kolviken. Utgångspunkt för Furuögrundsleden.

Foto: Jonas Westling

Hamnskär

SLÄTA KLIPPOR OCH HAVSUTSIKT Hamnskär är ett populärt utflyktsmål, tack vare sitt fantastiska läge med fri utsikt över Bottenviken. Den karga ön öster om Romelsön består av kala klippor, klapperstensfält, en badstrand och en liten vindpinad skog. Hamnskär var tidigare lotsstation när Romelsölotsarna flyttade hit 1852. Lotsverksamheten upphörde i början av 1960-talet. Idag står ena halvan av den gamla lotsstugan öppen för allmänheten som raststuga. Den andra halvan av stugan samt annexet "Röda stugan" kan bokas för övernattnin. "Röda stugan" tillhörde tidigare svenska försvaret då Hamnskär var en del av svenskt kustförsvaret. På Hamnskär finns en bastu med trädäck som vetter mot havet och kvällssolen. Ved och dricksvatten får besökare ta med själva. Avsaknaden av el på ön gör att du här kan njuta av årtidernas naturliga ljusväxlingar och, framåt hösten, ljuslågans sken. Båttaxi till ön utgår från Furuögrund.

Lotsstugan. Foto: Lisa Lundstedt

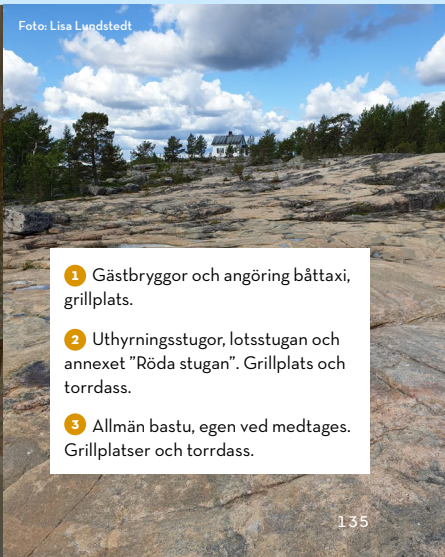

Foto: Lisa Lundstedt

- 1 Gästbryggor och angöring båttaxi, grillplats.
- 2 Uthyrningsstugor, lotsstugan och annexet "Röda stugan". Grillplats och torrpass.
- 3 Allmän bastu, egen ved medtages. Grillplatser och torrpass.

Romelsön. Foto: Lisa Lundstedt

Halsön och Romelsön

MED ANOR FRÅN VIKINGATIDEN Söder om Furuögrund ligger öarna Halsön och Romelsön. Halsön har, precis som flera andra öar i Bottenvikens skärgård, en historia kopplad till sågverksindustrin. I slutet av 1800-talet fanns en ångsåg på ön. På Halsön har Byske båtklubb sin klubbstuga med veranda, el och sommarvatten. Här finns även grillplats, vedeldad bastu och torrass. Nedanför bastun finns en liten sandstrand. Här kan man låna kanot och vindsurfingbrädor utan segel för lek. Det går båttaxi hit från Furuögrund. Romelsön har anor från vikingatiden. Arkeologiska fynd, bland annat husgrunder, ett bältesbeslag och en stenlabyrint, visar att ön var befolkad och ett viktigt centrum för fiske och säljakt redan på vikingatiden. Drottning Kristina gav år 1652 Romelsön med fiskerätt åt Piteå stad, som fortfarande äger ön trots att den geografiskt ligger i Skellefteå kommun. Naturen på Romelsön är mycket variationsrik med sandstränder, klapperstensfält, klipphöllar, hållmarkstallskog, kustgranskog och ett par större sjöar och tjärnar.

Halsön. Foto: Jonas Westling

- 1** Halsön. Gästbrygga med cirka 30 platser. Angöring båttaxi. Grillplatser, badstrand, bastu och torrass. Hjärtstartare.
- 2** Sandviken. En populär sandstrand där mindre båtar kan ta iland, grillplats och torrass.

Lillhällan. Foto: Ida Lindqvist

Kåge småbåtshamn, Lillhällan och Bergskär

BÅTAR, BAD OCH KLIPPOR Kåge småbåtshamn är Skellefteås största gästhamn, belägen inne i Kågefjärden med ett hamncafé som är öppet sommartid. Strax utanför Kåge småbåtshamn ligger ön Bastuholmen med besöksmålet Lillhällan som blivit tillgänglighetsanpassat. Lillhällan har släta, badvänliga klippor som räcker nästan ner till vattnet. Från Lillhällan går också en strövstig till Storhällan på Bastuholmens västligaste udde som har en hög utkiksklippa med grillplats. Den kuperade ön Bergskär som ligger i inloppet till Kågefjärden var en gång viktig för det militära skyddet av Kåge hamn. Bergskär är idag ett populärt utflyktsmål. Ön kännetecknas av sin fyr som togs i bruk år 1893. Naturen består, som namnet anger, huvudsakligen av klipphöllar och gles skog. Ön inbjuder till upptäcktsfärder bland militära lämningar eller picknick på klipporna.

Bergskär. Foto: Lisa Lundstedt

- 1** Kåge småbåtshamn. Gästbrygga, sugtömning, möjlighet till turbåtsangöring, café och grillplats. Hjärtstartare.
- 2** Lillhällan. Gästbrygga med möjlighet för turbåtsangöring, el, tillgänglighetsanpassat, torrpass, färskvatten, bastu och dusch. Hjärtstartare sommartid.
- 3** Bergskär. Gästbrygga, grillplatser och torrpass.

Skellefteälven

FRÅN HAV TILL STAD I Skellefteälvens mynning, i Skelleftehamn, hittar du Kurjoviken. En tur längs Skellefteälven tar dig från öppet hav in till restauranger och shopping i Skellefteå. På färden passerar du under Sundgrundsbron och vidare förbi Kanotudden i Ursviken, Stackgrönnans båtmuseum och slussen vid Bergsbydammen. Härifrån kan mindre båtar kan ta sig vidare in till centrala Skellefteå. Detaljerade fakta om båtleden finns på skelleftea.se/kust_skargard.

- 1 Kurjoviken. Väl skyddad gäst- och småbåtshamn. Ställplatser, servicehus, bastu, grillplatser, sugtömningsstation och bensin. Hjärtstartare. Hemmahamn för Ursvikens segelsällskap. Båttaxi mot Örvisken och Gåsören.
- 2 Båthuset Örvisken. Båttaxi, gästbryggor, grillplats, torrpass, utställningar och loppis.
- 3 Sundgrundsbron. Segelfri höjd 9 meter.
- 4 Kanotudden. Hemvist för Skellefteå kanotklubb, möjlighet att förtöja vid brygga eller vid ledig båtplats i småbåtshamnen cirka 100 meter därifrån. Café sommartid.
- 5 Stackgrönnans båtmuseum har en stor samling bruksbåtar och är ett populärt utflyktsmål. Camping, café och gästbrygga.

- 6 Slussen vid Bergsbydammen. Segelfri höjd 4 meter.
- 7 Manhems kajen i centrala Skellefteå. Småbåtshamn och gästbrygga.
- 8 Bryggarbacken i centrala Skellefteå. En allmän flytbrygga för att förtöjning.

Foto: Lisa Lundstedt

Gåsören

SKYDDAD KULTURHISTORIA Fyren på ön Gåsören utanför Skelleftehamn har väglett sjöfarande sedan 1881. Den 11 meter höga fyrhuset är byggd i trä och kombinerade fyrtorn med bostadshus för fyrvaktaren och hans familj. Fyren ritades av fyringenjör Nils Gustaf von Heidenstam. En ny och automatiserad fyrtorn i betong byggdes 1921 och den gamla fyren släcktes. Fyrapparaten monterades ned och byggnaden övertogs av lotsarna. 1904 blev Gåsören även lotsplats. 1968 lades lotsplatsen ner men Gåsören har fått liv igen och är ett populärt besöksmål och lotshuset kan bokas för övernattnin. Idag ingår byggnader och området omkring, inklusive hamnen, i ett skyddsområde av särskilt viktigt kulturhistoriskt värde. I en av sjöbodarna finns en utställning om öns historia. Hamnområdet och delar av ön är tillgänglighetsanpassat.

0 0,25 0,5 km

Foto: Ulrika Rönnlund

- 1 Kryssarklubbens gästhamn. Angöring båttaxi, grillplatser, utställning om öns historia samt tillgängligt torrpass.
- 2 Fyrtornet.
- 3 Soluret som består av tolv stenar och en polstav, visar tiden.
- 4 Lotshuset. Uthyrningsstuga, bastu, grillplats.
- 5 Fyrhuset. Grillplats.
- 6 Naturstigen.
- 7 Grillplats.

Foto: Ursvikens segelsällskap

Foto: Göran Wallin

Burehällorna, Sarasand och Kollostranden

RISTADE MEDDELANEN FRÅN FÖRR Burehällorna är ett naturreservat som nås både med båt och till fots. Mot havet finns blankslipade hållar. Den yttersta hållan kallas för Trappmans hålla. Soldaten Trappman från Uttersjön seglade på hållan en stormig höstnatt 1863. Båten sjönk och mannen tog sig iland. Men han frös ihjäl och hittades knästående med händerna knäppta i bön. Massor av ristningar på Burehällorna vittnar om att de varit omtyckta utflyktsmål ända sedan 1920-talet. Hällorna används flitigt för sol och bad och här finns även en mindre sandstrand. Sarasand sydväst om Burehällorna är en fin badvik som är väl värd ett besök. Här finns också Kollostranden. Platsen fick sitt namn efter en barnkoloni i Burvik som bedrevs mellan åren 1938 och 2010. Barnkolonin är visserligen nedlagd. Det naturidylliska områdets fina och badvänliga sandstränder med vassruggar, omgivna av glesbevuxna tallhedar, är fortsatt ett populärt besöksmål och mötesplats. Både för båtfolk och bilburna besökare.

- 1 Burehällorna. Gästbryggor, badstrand, grillplatser, vindskydd, bastu och torrpass.
- 2 Parkering. Väg övergår till stig, trevlig promenad till Burehällorna.
- 3 Sarasand. Badplats, grillplatser och torrpass.
- 4 Kollostranden. Badstrand, gästbryggor med el, bastu, torrpass och grillplatser.

Foto: Ulrika Rönnlund

Foto: Petra Pohjola

Bäckfjärden

PÅ VÄG TILL FÄBODEN Bäckfjärden har en innerskärgård som består av många öar och skär. Fjärden är mycket artrik på vattenväxter. Ett område i fjärden ingår i nätverket Natura 2000 och är extra viktig att skydda och bevara. På Bergskäret byggdes bland annat fartyg för handelsflottans räkning på slutet av 1700-talet. Risböle by hade sina fäbodrar ute på Storön och dit gick de med korna för höstbete. I byn Bäckån börjar Risböle fäbodstig som går genom skog och längs hav och strand och avslutas vid Risböle fäbod. På vägen till fäboden kan man passa på att ta ett dopp när man passerar stranden i Storsand. Som namnet antyder är Kalashällan i Bäckfjärden ett omtyckt utflyktsmål för båtlivet. Här har hållits allt ifrån gudstjänster till klassiskt svenskt midsommarfirande.

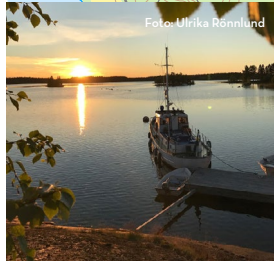
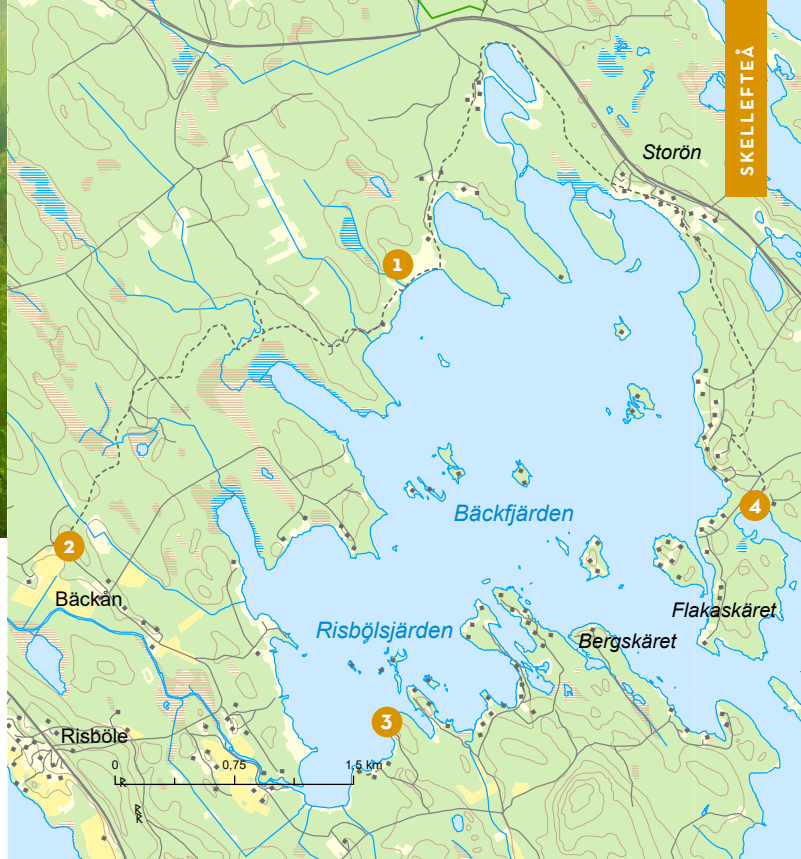

Foto: Ulrika Rönnlund

- 1** Storsand. Vindskydd och torrass.
- 2** Risböle fäbodstig. 9 kilometer lång vandringsstig.
- 3** Kalashällan. Nås med båt. Grillplats, torrass och gästbryggor.
- 4** Fäbod. Avslut för Risböle fäbodstig.

Foto: Visit Skellefteå

Foto: Visit Skellefteå

Bjuröklubb

FYR MED MAGNIFIK UTSIKT "Klubb" är gammalt uttryck för klippa eller holme, vilket anger att Bjuröklubb en gång varit omgiven av vatten. Bjuröklubbs historia går långt tillbaka i tiden. Redan under bronsåldern, när havsnivån låg cirka 30 meter över dagens, fanns tillfälliga bosättningar här. Få platser längs Norrlandskusten har så många lämningar efter fiske och säljakt. Dateringar visar att de är från 500-talet fram till 1800-talet. Många av dem kan ses efter den arkeologstig som går längs klipphöllar och klapperstensfält. Under 1200-talet var Bjuröklubb en hamn för den bottniska sjöfarten. 1518 förvånades här Olaus Magnus av naturens infall vilket går att läsa om i hans "Historia om de nordiska folken". År 1859 byggdes den fyr som lyser än idag. Uppe vid fyren får man en vidsträckt utsikt över Bottenviken. Bjuröklubb är både naturreservat och Natura 2000-område och antalet sevärdheter inom området är stort. Området runt fyren har god tillgänglighet.

- 1 Bjuröklubbs fyr med övernattningsmöjlighet, uthyrningsstuga, sommarcafé, dricksvatten, WC, tillgänglighetsanpassning.
- 2 Gästhamn. Torrdass, bastu, grillplats och sugtömningsstation av septitank.
- 3 Kapell och före detta fiskeläge. Det första kapellet byggdes 1658 då klubben ännu var en ö. Nuvarande kapell byggdes 1864. Fiskeläget låg vid det sund som skiljde ön från fastlandet och var ett av Västerbottens största på 1800-talet.
- 4 Badvik med parkering, torrdass och grillplats.
- 5 Start för vandringsleder mot Sillhällorna, Jungfrugraven och Grundskatan.
- 6 Sillhällorna. En kilometerlång klippvall som vetter direkt mot havet. Namnet kommer sannolikt från att man tidigare torkat strömming här. Vintertid är här en erkänt bra plats för pimpelfiske efter sik.
- 7 Jungfrugraven. Fornlämning med en stenvall som kanske var en bogårdsmur, en mur som kringgärdade ett kapell från katolsk tid (före 1500-talet). Det kan också ha varit en tillfällig begravningsplats.
- 8 Grundskatan. En 700 meter lång stenrevel som löper rätt ut i havet. I maj månad är detta en bra plats att se sträckfågel. Här finns även sandstrand, grillplats, vindskydd och uthyrningsstuga.
- 9 Storsanden. Västerbottens längsta havssandstrand.
- 10 Parkering och stig ut till Näsudden.

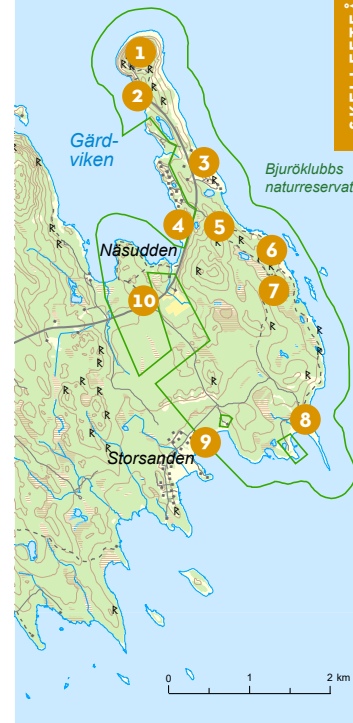

Foto: Kallvikens hamnforening

Kallviken

SKYDDAD HAMN I KULTURMILJÖ Kallviken var hamn och marknadsplats redan från 1600-talet. Under 1800-talet var Kallviken den viktigaste utseppningshamnen för trävaror i Lövångerstrakten. Under 1900-talet minskade hamnens betydelse successivt. Magasin och fiskarstugor står fortfarande kvar vid hamnen. Här finns en gästhamn med vågbrytare som ger skydd mot alla vindar och närmsta granne med hamnen är en mindre badstrand. Det finns cyklar att låna som båtgäst. Upp på Tultret står Tultret, ett gammalt sjömärke som restes för att underlätta sjöfarten längs kusten. Passa på och ta en promenad upp till Tultret och njut av utsikten. In till Lövånger är det 5 kilometer där det en matvaruaffär.

Foto: Kallvikens hamnforening

- 1 Kallvikens båthamn. Gästbrygga, grillplatser, torrdass.
- 2 Badstrand.
- 3 Start på vandringsstig upp till Tultret.
- 4 Tultret.

Foto: Lisa Lundstedt

Juvikskäret

SMÅ VIKAR MELLAN SLÄTA KLIPPOR Juvikskäret är Skellefteå kommuns sydligaste ö. Det är en liten ö med sandstränder inflikade mellan klipphällar. Utanför ön är det öppet hav. På Juvikskäret finns klipphällar, klapperstensfält och orörd tall-, gran och rönnskog. Skogarnas lavflora är mycket skyddsvärd, med flera hotade arter. Ön är välbesökt under både sommarhalvåret och vintern.

Foto: Lisa Lundstedt

- 1 Gästbrygga, badstrand, grillplats och vindskydd.
- 2 Grillplats, badstrand och torrass.
- 3 Vindskydd.

Foto: Linnea Isaksson

Här får du några tips om vart du kan vända dig för att hitta information om turbåtar, stuguthyrning, mysiga caféer och andra frågor.

HaparandaTornio turistinformation

Tel 0922-262 00
info@haparandatornio.com
www.haparandatornio.com

Kalix turistinformation

Kalix Folkets Hus
Köpmannagatan 25, Kalix
Tel 0923-65300
visit@kalix.se
www.kalix.se/turism

Heart of Lapland

www.heartoflapland.com

Luleå turistcenter

Kulturens hus, Luleå
Tel 0920-45 70 00
turistcenter@lulea.se
www.lulea.se/skargard
www.visitlulea.se

Piteå turistcenter

Bryggargatan 14, Piteå
Tel 0911-933 90
turistcenter@pitea.se
www.visitpitea.se

Jävre turistinformation

(endast sommartid)
Jävrevägen 186, Jävrebyn
Tel 0911-933 98
javreinfo@pitea.se
www.visitpitea.se

Skellefteå turistcenter

Nygatan 42G, Skellefteå
Tel 0910-45 25 10
info@visitskelleftea.se
www.visitskelleftea.se

Hemsidor och facebook

På Facebook - Bottenvikens skärgård berättar vi om skärgårdsutveckling och annat som rör natur- och kulturmiljöer i Bottenvikens kust och skärgård.

På länsstyrelsernas hemsidor beskrivs alla naturreservat och nationalparker. Sök efter "besöksmål".

Bottenvikens skärgård kommunsamverkan

Haparanda, Kalix, Luleå, Piteå och Skellefteå kommuner arbetar tillsammans för en hållbar utveckling av Bottenvikens kust och skärgård. Målet är att skapa ett attraktivt och tillgängligt område så att du som bor, besöker och verkar i kust och skärgård ska få bättre förutsättningar för friluftsliv, välmående och företagande. Arbetet ska göras med stor hänsyn till områdets unika och känsliga natur- och kulturmiljöer.

För mer information om Bottenvikens
skärgård kommunsamverkan:
www.bottenvikensskargard.se

**BOTTENVIKENS
SKÄRGÅRD**

BOTTENVIKENS
SKÄRGÅRD

HAPARANDA
HAAPARANTA

KALIX KOMMUN

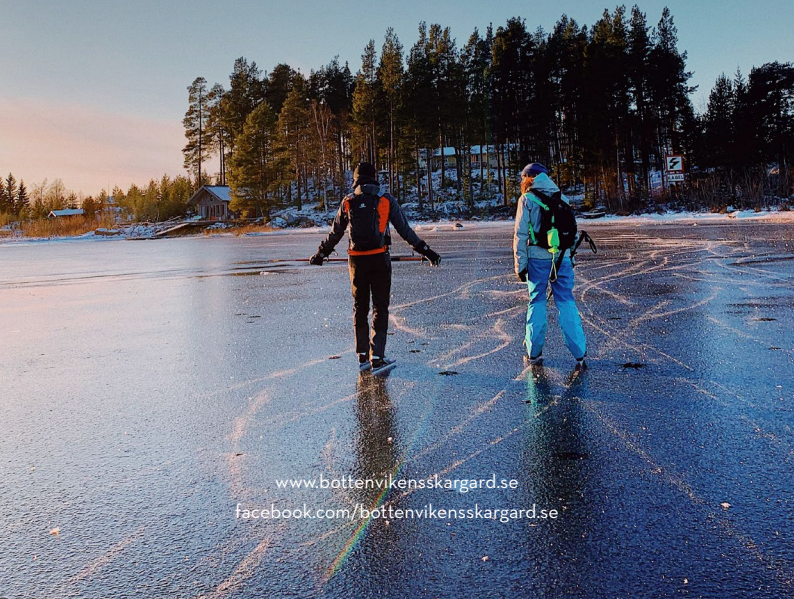
LULEÅ KOMMUN

Piteå kommun

Skellefteå
kommun

www.bottenvikensskargard.se
facebook.com/bottenvikensskargard.se